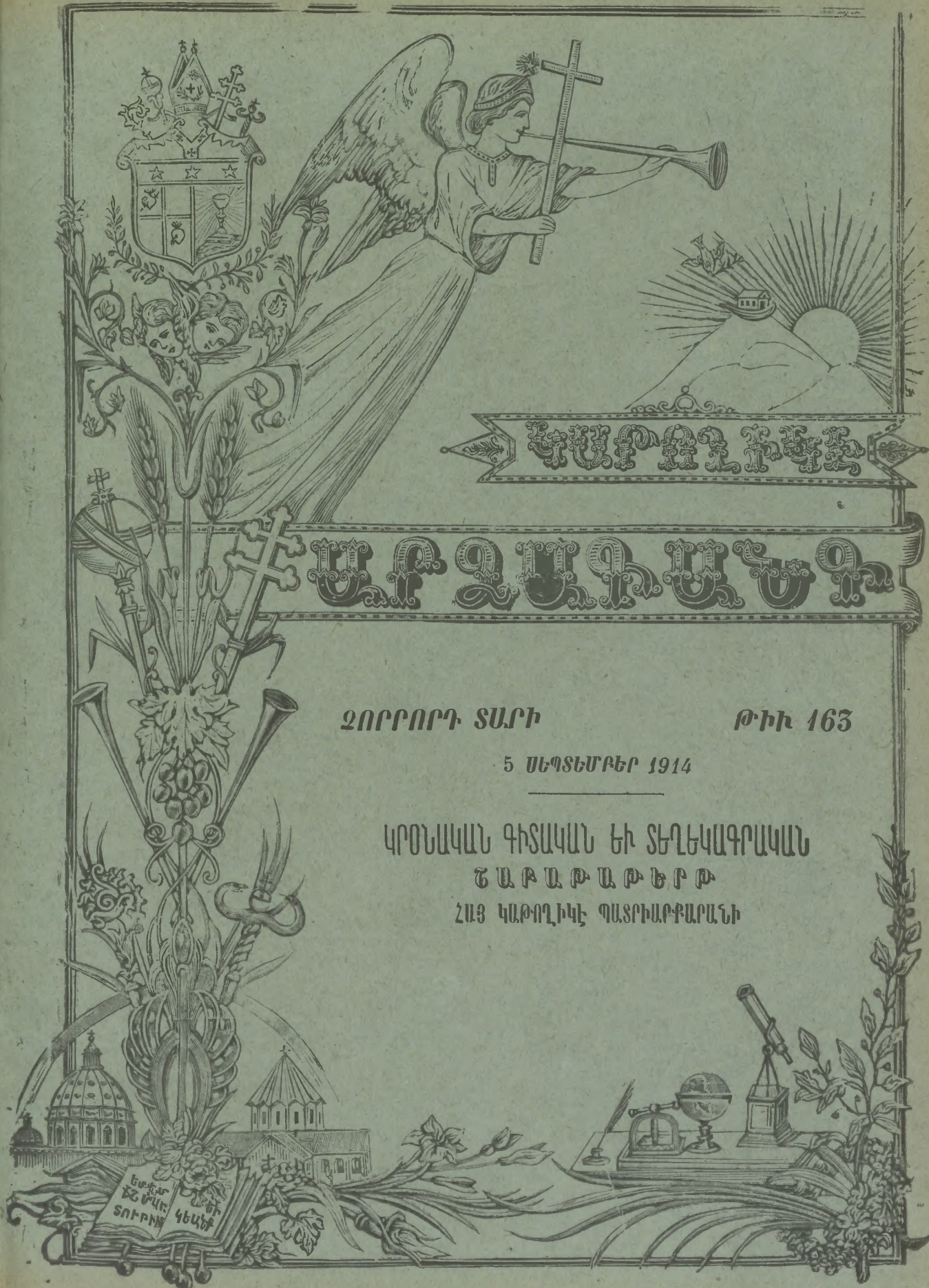




ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԹԻՒ 163

5 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1914

ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏԵՂԵԿԱԳՐԱԿԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԵՐԵՎԱՆԻ
ՏՈՒՐԻ
ԿԵԿԵ

ՏՕՆԱՑՈՅՑ

Սեպտ.	6	†	Կիր.	թի.	Գ. զկնի վերափոխման :
	7		Բշ.	զմ.	Ա. or պահոց Ս. հաչին :
	8	†	Գշ.	զկ.	Ծնունդ Ս. Աստուածածնի : Եւ Բ. or պահոց Ս. հաչին :
	9		Դշ.	դմ.	Գ. or պահոց Ս. հաչին :
	10		Եշ.	դկ.	Դ. » » »
	11		Ուր.	ամ.	Ե. » » »
	12		Շր.	ակ.	Նաւակահիք »

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Ե Ս Թ Ե Ր

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՌԱՍԻՆԻ

Թ Ա Ր Գ Մ Ա Ն Ե Ց

ԽԱԶԻԿ Վ. ԱԹԱՆԱՍԵԱՆ

Տպ. «Կ. Արձագանգ» ի: Գիւն 3 դահեկան :

Կը վաճառուի Բերա, Պայրամ փողոց թիւ 5

Կալաթա, Սեղբոս խան Մխիթարեանց գրատունը :



ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏԵՂԵԿԱԴՐԱԿԱՆ
ՇԱՐԲԱԹ-ԱԹ-ԵՐԹ

Չորրորդ տարի ⑤ 5 Սեպտեմբեր 1914 ⑤ Թիւ 163

«Սրբազան Բանաստեղծական Պիոս Ժ. կր մաղթէ որ Կաթողիկէ Արձագանգ շաբաթաբերքը շա-
բաթական Հայաստանի կաթողիկէ ժողովրդոց մէջ, մանաւանդ ի գաւառս, փրկարար առաքելութիւն մը կա-
ռուցէ, ի բարգաւաճման կրօնից եւ ի հոգեւոր օգուտ հոգիներու: Այս մաղթանաց արդիւնաւորութեան համար
Սրբազան Հայրն որակին կ'օրհնէ յիշեալ Շաբաթաբերքը, ինչպէս նաեւ անոր խմբագիրներն եւ ընթերցողները»:

Դամակ Կարգ. Մերի սէլ Վալի, առ Ամեն. Տ. Պօղոս Պետրոս Ժ.Բ. Թեղեմա Հայ Կաթողիկէ Պատրիարք Կիլիկիոյ
23 Նոյեմբերի 1912, ընդ 60780 բռնամատրաւ:

ԴԵՊՔԵՐ ԵՒ ԱԿՋՐՈՒՆՔՆԵՐ

ԻՆՔՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ԿՈՆԴԱԿ

Ն. Ս. ՊԻՌՍ Ժ.Ի

ՍՈՒՐԲ ԹՈՎԱՄԱՍՈՒ ՈՒՍՄԱՆ ՎՐԱՅ

ԻՏԱԼԻՈՑ ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ԿՂՋԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

(Շաբ. եւ վերջ)

Սակայն, որպէս զի այս գիտութիւնը մը-
շակուի աւելի խորապէս, ինչպէս մշակուե-
լու է Համալսարաններու և մեծ Աթէնէոննե-
րու մէջ, ինչպէս նաեւ այն ամէն Ընծայա-
բաններուն և Հաստատութիւններուն մէջ ո-
րոնց շնորհիւ ամ է ակադեմական աստիճան-
ներ տալու իշխանութիւնը, բացարձակա-
պէս պէտք է որ, դառնալով հին սովորու-

թեան, տեղի ունենան նոյն իսկ Աստուծա-
բանական բովանդակութեան վրայ դասըն-
թացներ, նաեւ ա'յս պատճառաւ որ այս
գրքին մեկնութիւնը աւելի զիւրըմբռնելի
պիտի ընէ և լուսաբանէ ուսուցանող եկե-
ղեցւոյ հանդիսաւոր Վճիռները և անոնց հե-
տեւող գործերը: Որովհետեւ Սուրբ Վար-
դապետին երանաւէտ մահէն հետքը եկեղեցին
ժողով մը գումարած չէ որուն սնն ալ ներ-
կայ չըլլայ իր վարդապետութեան ճոխու-
թիւններով, Որովհետեւ այնքան դարերուն
փորձը ցոյց տուած է, և օրէ օր աւելի յայտ-
նի կ'ըլլայ թէ ո'րքան ճշմարիտ էր Մեր Նա-
խորդ՝ Յովնաննէս ԻԲ. ի սա խօսքը.¹ Անի-
կայ (Թովմաս) միայն՝ բոլոր վարդապետներէն
աւելի յուսաւորեց եկեղեցին, եւ անոն զրիւհեմ,
մեկ տարուան մէջ, մարդ աւելի օգուտ կը ֆա-

(¹) Alloc. hab. in Consistorio an MCCCXVIII.

դի Բան և Բաններուն վարդապետութիւններէն՝ իր
ստորոգ կեանքին մէջ: Ս. Պրոս Ե. երբ որո-
շեց որ Ս. Թովմաս իբրեւ վարդապետ տոն-
ուելու է ամբողջ Եկեղեցւոյ կողմէ, հաստա-
տեց այս գաղափարը հետեւեալ խօսքերով.
Որովհետեւ ստեղծարար Աստուծոյ Նախախնա-
մութիւնը այնպէս ըրած է որ հրեշտակային
Վարդապետը, իր վարդապետութեան գործութեան
նախաձեռնութեամբ, երկիւնք մեծ վայրկեանէն,
ցրուած է, զանոնք ստորաւար ընկերով եւ հեր-
բերով, այն բազմաթիւ հերետիկոսութիւնները որ
սպա երեւան եկած են, ինչպէս առաջ յաճախ
սեղան եւ ինչպէս վերջերս Տրիդենտեան Ժո-
ղովին սուրբ Վեհաժողովուն մէջ ակնհայտ ճշ-
տեղեցաւ, կը հրաւիրենք որ յիշատակը սուրբ
Վարդապետին, որուն արդիւնքները կ'ազատեն
սակեւ օր զիւրեք ժամէ մոլորութիւններէ
առաջուրեւ աւելի ջերմեանով եւ երախտա-
պարտ արեւ թիւսած պաշտօնունքի մը առաջ-
կայ ըլլայ: ¹ Մեզի հաճոյ է նաեւ, թողլով
Մեր Նախորդներուն միւս այնքան բազմա-
թիւ եւ այնքան փայլուն գովեստները, ամ-
փոփել Բենեդիկտոս ԺԴ.ի սա խօսքերուն
մէջ ամբողջ գովեստները Սուրբ Թովմաս
Ագուլինացիին գրուածքներուն, մանաւանդ
Աստուածաբանական բովանդակութեան, «Բազ-
մաթիւ հոռմէական Բաճարապետներ, Մեր
Նախորդները, անոր վարդապետութեան
պատուաբեր վկայութիւններ տուած են: Եւ
Մենք եւս, Մեր այլեւայլ նիւթերու վրայ
գրած գիրքերուն մէջ, երբ զայն խնամով
քննելով հրեշտակային Վարդապետին գա-
ղափարը ամփոփեցինք եւ նկատի առինք, միշտ
լի հիացումով եւ զարմացումով, անոր յարե-
ցանք եւ հաւանեցանք, անկեղծօրէն խոստո-
ւանելով որ եթէ նոյն գիրքերուն մէջ լաւ
բան մը կայ, բնաւ մերը չէ այն, այլ սմ-
բողջ վերագրուելու է այնքան մեծ ուսու-
ցիչի մը»: ²

Ասոր համար «որպէս զի Սուրբ Թովմասի
մաքուր եւ անարատ վարդապետութիւնը
ծաղկի դարձցնելուն մէջ, ինչ որ մեր ամե-

նամեծ բաղձանքն է» եւ անհետ ըլլայ «ուսու-
ցանելու այն եղանակը, որ կը հիմնուի ա-
ռանձին ուսուցիչներու հեղինակութեան եւ
զատողութեան վրայ» եւ որ, այս պատճա-
ռաւ «ունի շարժուն հիմ մը, որմէ յառաջ
կու գան զանազան գաղափարներ, ոչ առանց
մեծ ջնասի քրիստոնէական գիտութեան» ¹
կ'ուզենք, կը պատուիրենք, կը հրամայենք
որ անոնք որ պաշտօն ունին սրբազան
աստուածաբանութիւնը սորվեցնելու Համա-
լսարաններու, մեծ ուսումնարաններու, վար-
ժարաններու, վանքերու, հաստատութիւն-
ներու մէջ, որոնք առաքելական Ծնորհագի-
րով իշխանութիւն ունին տալու ակադեմա-
կան աստիճաններ եւ վարդապետական վկա-
յագիր, իրենց դասերուն իբրեւ բնագիր ու-
նեան Աստուածաբանական բովանդակութիւնը,
եւ զայն մեկնեն լատիներէն լեզուով, եւ ե-
ռանգով հոգ եւ խնամք տանին իրենց ուն-
կընդիրներուն մէջ անոր նկատմամբ ամենա-
մեծ սէր մը արթնցնելու: Այս բանս արդէն
գովելի կերպով կը կատարուի շատ Հաստա-
տութիւններու մէջ. կրօնական Կարգերու
կարի իմաստուն հիմնադիրները ուղած են որ
իրենց ուսումնարաններուն մէջ ա'յսպէս ըլ-
լայ՝ Մեր Նախորդներուն ամենամեծ հաւա-
նութեամբը. եւ Սուրբ Թովմասի ժամանակ-
ներէն ետքը եկող սուրբ մարդիկ, զայն միայն
բիրն իրենց վարդապետութեան ուսուցիչ:
Այս կերպով եւ ոչ ուրիշ եղանակաւ, աստ-
ուածաբանութիւնը, ոչ միայն իր առաջին
փայլը պիտի վերստանայ, այլ եւ սրբազան
գիտութիւններուն պիտի տրուի նորէն իրենց
կարգը եւ արժէքը, եւ իմացականութեան եւ
մտքի վերաբերեալ ամէն բան նոր ուժերով
պիտի ճոխանայ:

Այս պատճառներուն համար, ապագային
ոեւէ Հաստատութեան պիտի չչնորհուի՝ սրբ-
բազան աստուածաբանութեան սկզբնա-
կան աստիճանները տալու իշխանութիւն,
եթէ մեր այս տեղ հրամայածը սրբութեամբ
չպահէ: Գալով Հաստատութիւններու եւ Հա-
մալսարաններու, նոյն իսկ կրօնաւորական

¹ Bulla Mirabilis Deus d. d. 11 april, an
MDLXVII.

² Acta Cap. Gen. O. P., t. IX, p. 196.

¹ Leonis XIII, Epist. Qui te, dat. die XIX. Ju-
nii, 1886.

կարգեցան եւ Միաբանութիւններուն, որոնք արդէն օրինաւորապէս իշխանութիւն ունին տալու այս տեսակ ակադեմիական անորձանոյնը, կամ Գեորգիոսի վկայականներ, նոյն իսկ լոկ իրենց ընտանեկան սահմաններուն մէջ, ոնկէ պիտի զրկուին, եւ իբրեւ արդէն զրկուած նկատուելու են անոնք որ, երեք տարի ետքը, ունէ պատճառով, նոյն իսկ ոչ կամաւոր պատճառով կրկնադարձեան հպատակած պիտի չըլլան Մեր ներկայ հրամանին: Եւ կը սահմանենք զայս հակառակ տմէն ներհակմաներու:

Տրուած Հոռմ, Սուրբ Պետրոսի մէջ, 1914 Յունիս 29ին, Մեր Քահանայապետութեան 11երորդ տարին:

ՊՈՍ Ժ. ՔԱՀԱՆԱԹԱՊԵՏ

ՀԻՆ ԿԱԽԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐ

Օ Ր Ա Պ Ի Ր

ՄԵԾ ՆԱԼԱԾԱՆՔԻՆ

ՈՐ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱՒ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԵՒՑ ԻԵՄ

(1827 — 1830)

Չարչանկա 14.— Փաթրիք թէքրարէն սայրը էմնաֆլարտան օլանլարը չաղըրըպ, օնլարա տա պու նասիխաթը վէրտի, իւրքն օպիր էմնաֆլարա էթտի կիպի:

Բերչեկսկ 15.— Պիր տէրտէր իլէ պիր չուհատար վարտըլար քույումճըլարըն լօնճա օտաւընա վէ ըսմարլատըլար քաթօլիկ օլան էվ սահիպի քիմ վարըսա էվլէրիին հէօճէթլէրին կէթիրսիլէր, զիրա էվլէր մէզաթ օլույօր. պու պապտէ իւր տըլըզ էվլէրի սաթըն ալան՝ սալթ միւսլիմանլար օլտու, էնճամ միւսլիման էլի իլէ էրմէնիլէր պաշլատը սաթըն ալմազա, նիճէ սըրտը կէտիքտէ նաքիւնի իտէճէիլ, Կէլէլիմ քի Ղալաթա, Պէյօղլու վէ Պօղազ իշի թարաֆըրտան այրը եէրլէրտէ քաթօլիք էվլէրի սաթըլմատը, նիճէ Օրթաքէօյտէ օլան քաթօլիք էվլէրի:

Ճումաս 16.— Տէվլէթ քաթուտունտան ըէիա էֆէնտիտէն խապէր կիթտի. Հալէպիլէրէ Պէյօղլունտան չըքսընլար Բեռհաթհանէյէ վարսընլար հալա թէպտիլի տէյի. ֆաթա Ղալաթա մօլլատընտան թէզքէլէօսլըպ կիթսիլէր, օ տա զէնկին օլան քիմ իտէ. ֆուքարալար կիտէճէք օլուրտա, հիւնքեսար աթրարը չայըրա չըքաճաքտը. պու սէպէպէ եսսաք օլտու Բեռհաթհանէյէ քիմսէ վարմասըն տէի. Պու խուսուս պիր թաքըմը քալտը Պէյօղլունտա, պիր թաքըմը պաշլա սէմթլէրէ վարտը, չուն պուշլարտ վօր եօղուտու քաթօլիքէր կիպի. պուտուն մատա հէր թանղըրըն կիւնիլ ժամկոչլար, տէքտէրլէր վէ մահալլէ քէհեսաք քաթօլիք էվլէրինէ կիտիպ վէ սօքաք տրալտիքնտա տուրուպ պաղըրըլարտը. փատիշահ աիւշմէյէրի, եարընատաք չըքմալըրընըզ էվլէրտէն, եօքսա սիզէ չօք շէյ իտէճէիլ, վէ ըէզալէթ, քէմ սէօղլէր հիսապա կէլմէզ տշտը թաշտը:

Բերչեկսկ 22.— Տէվլէթ քաթուտունտան տէֆա պույրուլթու կիթտի բուս փաթրիինէ մութլաքա Հալէպիլէր սանա միւթիւ օլմալը տէյի:

Բազար կիւն Բազալիս, մաս 25.— Ինթիսապ ազապընտան չաղըրըլար պիր քաշ տտէմլէրին ֆամիլիալէրի վէ թէնպին օլտու օնլարա, մութլաք պու կիւնտէն բէրչէնպէ աքչամընատաք եօլա չըքմալըրընըզ, օ ֆաթըրլար չօք նիազ իթաիլէր տէմէ իլէ. էֆէնտիմ ինայէթ էտին պու կիւն Բազալիս տըր պիզէ. օնու թէքմիլ իտէլիմ տէ պատէնու հաֆթա պաշընտա տուրմալըպ կիթէրիզ. աղա աիյնէմէյիպ օնլարա, զօրա քօտու:

Չարչանկա 28.— Պիր տէրտէր իլէ պիր չուհատար վարտըլար քույումճըլարըն լօնճա օտաւընա վէ ըսմարլատըլար քի 20, 30 քիչիլէրին էվլէրի սաթըլտը, վարսընլար քէհեսապէյին քօնաղընտան աքէլէրինի ալընլար. զիրա պաշլանտը արալ արտա էվլէր սաթըլմազա, էկէր սաթըլան էվլէրին տիէթլէրինի աղնամաք լազըմբա, 100 քէսէլիք էվլէր 10 քէսէյէ սաթըլտը, 50լիք պէյէ. պուն:

լարտան աշաղը օլանլարընը սաթտըլար հիշ փահա իլէ, 300 դրուշատաք, չէօլէ քի ինսաֆ պիւթիւն պիւթիւն քալքմըլըտը:

Ճուռնաա երթեալի 31.—Փաթրիկ պիր ժամկոչ իլէ քալազ կէօնտէրթտի վէ քալտըրթտը Արդարեան Տիրապէթրիլի օղլու թէլլալ Ստեփանը, քիւրքճի Գիրքոր իլէ Ստեփան իքի քարտաշլարը, Բէօթահեալը քազազ հաճի Դաւիթի, թէրզի Յուսէփ իլէ թէրզի Մինասը. պոռնլարը կէօթիւրտիւլէր տօղրու փաթրիքհանէյէ. ծնտա հապս իթտիլի:

Բազար կիւն Նիսան աշր 1. — Փաթրիք Օրթաքէօյ քիլիսէսինտէ վէ ախէր վարթապետլէր օլտուքլարը քիլիսէլէրտէ պաշլատըլար վազ վէրմէյէ տիւշկիւն սէօզլէր իլէ. սէօզլում հապանա ճշմարտութիւն քարոզու. լաքին իլք վէրտիքլէրինին աքսիսինի էրթէ հաֆթա իճրա էթտիլէր, մապէյնլէրինտէ խուսուռմէթ օլտուղունտան վէ ժամա կիտէն քաթօլիքլէրին պիր թաքըմը իշիթտիքտէ պոռմիսիլ րապուլթաղը քարոզլարը, օլան մահալլէրինտէն տէտիրկին օլտուլար, իլլա Օրթաքէօյտէ օլան Ասվատուր եպիսկոպոս ըտը. աշգըրը իշ թուլթան քի քաթօլիքլէր կէրի չէքիլտիլէր ժամտան. փաթրիք տէ Ասվատուրու մէն էթտի քաթօլիքլէրի իւրքիւթտիւ տէի, վէ բազարտան բազարա իքինճի պատարազ փէյտահլատը քաթօլիքլէր իշին քի ծնլարըն կէօնիւլլէրինի քէնտիսինէ ճէլպ էթսին տէի, չի ֆայտա էրմէյի ճէմաաթը չիշտի պու իճատա թա ծնու մէն իթթիլինճէ:

Չարշանպա 4.—Չամիչ օղլու քուլումճու Բէվորքու, Պէնլի սիմքէշ Բափայէլեան Վիչէնին 4 էվլատլարընը՝ Յուսէփի, Տիմթէտու, Պետրոսու վէ Յակոբու քալտըրտըլար միւքսիւր աղայա քէզա պալատէ գիքր օլան 7 քիշի փաթրիքհանէտէ հապս օլանլարը տա կէօթիւրտիւլէր միւքսիւր աղայա թէսլիմ իտտիլէր:

Բեքլեպէ 5.— Պու կիւն լազ Յովակիմ համալ պաշը տաւատընը չուպուքճու Պօղոսու վէ խօրասանճը օղլունուն հէկէնի Արթինի քալտըրտըլար միւքսիւր աղայա:

Ճուռնաա 6.— Հանըմ օղլու եէկէնի սիմքէշ հաճի Մըքայէլի, Սախտեան Մեկքոնու.

վէ քարտաշը սատէքեալ Արթինի վէ չուպուքճու Պետրոսու քալտըրտըլար միւքսիւր աղայա:

Ճուռնաա երթեալի 7.— Հաճի Ամբո քարտաշընը քուլումճու Վիչէնի քալտըրտըլար միւքսիւր աղայա: 1

(Շարունակելի)

1 14 Դշ. Պատրիարքը ուրիշ տահա էսնաֆնէրէն եւ փողերանոցէն մարդ կանչել տուաւ, անոնց ալ աշպէս խրատական խօսքեր ըսաւ:

15 Եշ. Մէկ տէրտէր մը եւ մէկ չուխատար մը կ'երթան խուլումճիներուն լօնճա օտաւին կ'ապըսպրեն «Տէր նէ դատար քաթօլիկ էվ սահապլարը վար ըսա հէփսիտէ սէնէտլէրինի կէթիլսինլէր, քաթրիքհանէյէ պրաքսընլար, դէրէ օ էվլէր սաթըլըյօր վէ սաթըլաճաք»:

22 Եշ. Կրկին տէրութեան դռնէն Հոռմի Պատրիարքին հրաման գնաց, հալէպցիները իրեն իթահաթ ընեն եւ Հոռմի եկեղեցին երթալու են. Պատրիարքը կրկին փէք աղէկ ըսելով իղմազ ըրաւ:

25 Կիր. ԻՏթիսապ աղասին քանի մը ֆամիլիա կանչել տուաւ որոնք որ ֆամիլիայով աքսորուած էին ետ մնացին, ըսաւ անոնց ձուն ձմեռ է ըսելով չի դացին հիմայ ժամանակը լաւցաւ, մուլթաք մինչեւ հինգշաբթի երթալու էք, բէք աղէկ ըսելով մինչեւ աս օրս մնացին:

28 Դշ. Մէկ տէրտէր մը չուխատար մը կու գան չուխաճը խանը լօնճա օտաւին կըսեն, թախըմ մը տուն ծախուեցաւ գան նային որինն է նէ առնեն ստակնին:

31 Եք. Պատրիարքը մէկ ժամկոցով մէկ խաւաս մը խաւրեց, այս մարդիկը վերուցին տարին պատրիարքարանը բանսը դրին որք են արդար Ստեփան, քիւրքճի Գիրքորը, եւ աղբարը Ստեփանը, քէօթահեալը հաճի Դաւիթը, թէրզի Յուսէփը, թէրզի Մինասը:

Եւ այս միջոցիս Պէզճեան Յարութիւնը որ փողերանոցի եւ ճէպու հիւմայունի ստակ բռնող ըլլալով, աս տեղաց մեծը ըլլալով կանչեց ան տեղի մեծ վարպետներէն մէկը ըսաւ, գնա հիմայ թէֆտէր ըրէ եւ հարցուր ամենուն թէ ժամ պիտի երթան մի չէ մի. եկաւ ամենուն հարցուց ով որ պիտի չերթամ ըսաւ նէ անունին գրեց, գացողին եւ երթալու եղողին բան չիկայ, եւ տարաւ իրեն տուաւ թէֆտէրը եւ յետոյ ըսաւ ան թէֆտէր գրողին, գնա ժամ երթալու չեղող մարդկանց ըսէ՝ թող երթան հոս անանկ մարդ բան չունի, այն իրկուունը ամէն մարդ ով որ ժամ պիտի չերթար նէ ելան փողերանոցէն ժամը դացողը կեցաւ:

Այս մարդիկը ներսէն ելան յետոյ որը հայոց ժամը գնաց նէ կրկին ներս առաւ խուսուրներն ալ շատը աղբատ մարդիկ ըլլալով պօշ ժուռ կու գա-

յին, պապիսին րաստ կու գար ճամբան, եւ շատ ալ կ'երթային կը պէքէնէն ճամբան, Պէզճեանը տեսնելու, որ չարէ մը ընէ տէյի, երբոր կը տեսնար նէ, որին կը սրթողէր կը վռնտէր, որին ստակ կու տար ըսելով ես ի՞նչ ընեմ, գացէք մտածեցէք որը բարի է նէ ան ըրէք, ձեր ձեռքն է առ բանը, ես ինչ ընեմ. ըսել կ'ուզէր որ գացէք հայոց ժամը յետոյ կրկին ես զձեզ կ'առնեմ, զէրէ ինք ալ գիտէր որ ասոնցմէ աստուածաժախ մարդ չեմ կրնար գտնալ, անոր համար աս ձեռք բռնեց, պարի հիւ չէ նէ սէյրի համար գացէք որ ազգը տեսնայ. փողերանցի մէջ երկու հոգի կաթօլիկ ժամ չի գացող շէհրիցի միաց, ասոնց համար ալ էջ էն խղճահար էն ըսելով, մէկն ալ էնկիւրցի էր, անոր ալ բան ունի երբոր բանը լինայ նէ այն ժամանակը ճամբեմ պիտոր ըսելով, հալիին բերանը գոցեց, այս բանս առանկ ըլլալը զանազան վարպետութիւններ են Պէզճեանին ըրածը, բայց աս միտքը մենք գիտենք, ուրիշ չիտէ, երկուս ըլլալուն համար, չի գրեցի, բայց որ կուգայ նէ բերնով կը խօսինք, եթէ Աստուած ուղ պահէ նէ:

Այս միջոցի մէջ պէյօլլուի չեղող աղքատ մարդոց հայք շատ նեղութիւն կուտային տուն, տէրտէրներ վոյվօտայի եասախճի, մահալէյի քէհեան պատեղով կանչվաւով կ'ընէին. «Բատիշահ տիւրմանլարը սապահ չըգմարընըզ եօղսա րուպարընըզը, վէ չօլուք չօճու գլարընըզը սօքաղա պրագըրըզ». եւ տահա շատ գէշ խօսքեր որ բերան չառնուիր որ գրեմ, նէ տեսնողին, նէ լսողին քար ըլլար սիրտն նէ չէր դիմանար:

1 Ապրիլ եիր. Պատրիարքը Օրթոգքի ժամը եկաւ եւ ամէն կիրակի ալ կրնամ ըսել մէյ մէկ ժամ կ'երթար ճշմարտութեան վրայօք քարոզ կուտար, եւ ուրիշ վարդապետներն ալ իրենց եղած ժամերը քարոզ կուտային, թօաֆը ան էր որ մէկին ըսածը ու տուածը մէկզմէկու չէր ըմբաներ եւ տուած քարոզին ալ զօռաքի էր:

4 Դշ. Չամիչեան ֆիվորքը, Պէնկիլի օղուլարը չորս եղբայր միատեղ Յուսէփը, Իգնատիոսը, Պետրոսը եւ Յակոբը եւ վերի ըսած վեց հոգին որ Պատրիարքարանն էր անոնք ալ միատեղ միւզ'ւր աղան բանտը դրին:

5 Եշ. Լազ օղլու մուսահեաճի Յովակիմը, Չուխաճի Պօղոսը, Խորասանճիին եէկէնը Յարութիւնը Միւզիւր աղան բանտը տարին. իշտէ տուած քարոզներուն պուտուղը, որ ճշմարտութիւն միշտ կը քարոզեն:

6 Ուր. Հանըմ եէկէնի հաճի Միքայէլը, սատեքեար Յարութիւնը, եղբայրը Մեւքոնը, չուպուհաճի Պետրոսը, Խուլուսմաճի Վիչէնը Միւզիւր աղան բանտը տարին:

Այս միջոց խաբուսի Ահմէտը, Խալաթիայի Նաւըրը ըրաւ տէրութիւնը վոյվօտայի բառուրութեան ժամանակի մանսուպ ըլլալով, աս անունը վերցրին:

եւ աս թապիրը ըրին նազը ըսելով եւ ամէն տեղի խառնուելու իշխանութիւն տուին: Եւ միտք բանին ան էր, պէյ օղլուի չեղող աղքատները, զօրաքի հանէ, Քրէնկի եկեղեցի գացողները բռնէ բանտը դնէ. բայց այս Դարդն բանիբուն յարդ ըլլալով չըրաւ քէշ բան, ըրածն ալ բան չէք. կրնամ ըսել որ զօրաքի էր, հայք այս մարդս այս բայէյին հասցուցին վերի ըսած բաներս ընէ տէյի, շատ ստակ եւ հէտիյէ տուին, բայց ժամանակս գիտնալով Խուլլանմիշ եղաւ, քէշութիւն աղքատաց չընէին ի զատ Ֆայտան ալ դաւաւ, ու գիտացկուս ուղղափառաց միշտ կ'ըսէր գաղտուկ եւ միշտ կը ցաւէր ու կը միթարէր ըսելով «Ալլահ քէրիմ տիր, տիւշինմէյին, ոսնու կիւզէլ օղլուր, պու տա կէշէր վէ էտէնլէր պուլաճաքլար տըր, տուվա էտին քի պիր պէն պէօյիւյէյիմ». եւ այս մարդուս հայք պէյ օղլուի Մաթօս աղային տունը առին հէտիյէ տուին, միտքերնին աս էր, աղէկ նայէ ու ինչպէս որ պէտք է նէ քաթօլիկները հալածէ իրենց պէս, յետոյ ժամանակ անցաւ աս մարդս խաբուսի բաշա եղաւ:

ԵՕԹՆԵԱԿ ՔՐԻՍՏՈՆԵԻ

ՀԱՊԻՆՈՐ ՄՏԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

„ՆՄԱՆՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ“ ԳՐԲԷՆ

ԳՐԻՄ Ա.—Ի. Ի. Ի.—Մանուկ մտածութեան վրայ:

Շատ շուտ պիտի հասնի ինք մահը, օհ'ս ուշեմն րի ի՛նչ վիճակի մէջ ես. մարդն այսօր կայ ու վաղը չ'եւեիր:

Իսկ երբ աչիկ կորուսի, իր յիշատակն ալ շուտով կը ջնջուի մօխ:

Ո՛հ, ո՛րչափ մեծ է մարդկային սրտի անզգայութիւնն ու խառնութիւնը, որ միայն ներկայ քաները կը մտած եւ գալիքները գրեթէ քնաւ չի նախատես:

Ամէն գործերուդ ու խորհուրդներուդ մէջ ա՛յնպիսի վատնելու էիր իբրեւ րի այսօր մեռնելիք ըլլայիր:

Երբ մահու խղճմտանք ունենայիր, մահուընէ շատ չէիր վախճար:

Լաւ եւս կ'ըլլար մեղիք գգուշանայ, քան րի մահեմ փախիլ:

Երբ այսօր պատրաստ չես, ի՞նչպիսի վաղը պիտի ըլլաս:

Վաղը՝ անսոյց օր մըն է, եւ ի՞նչ գիտես որ վաղուան պիտի հասնիս:

ՍՈՒՐԲ ԳԵՈՐԳ

Սուրբ Գեորգ, աշխարհահռչակ վկան, ծնուա կոպ. պապով կ'իյ մէջ. Ե իր ազնուական ծնողաց կողմէ պըզ:

տիկոնք Թրթուեցաւ քրիստոնէական կրօնքի մէջ: Դեռ չափահաս չեղած պատերազմի գնաց և հոն ցոյց տուած արիւնթեան շնորհիւ զօրավար անուանուեցաւ կայսերական բանակին մէջ: Դիոկղետիանոս կայսրը շատ մեծ համարում և համակրութիւն ունէր Գէորգի մասին, և անոր քրիստոնէայ ըլլալը չգիտնալով միտքը դրած էր ծառայեցնել զայն իր ամենամեծ ձեռնարկներուն մէջ:

Դիոկղետիանոս որոշած ըլլալով քրիստոնէութիւնը բնաջինջ ընել, իր միտքը յայտնեց անգամ մը իր ժողովքին, ամէնքը գոչեցին իր դիտաւորութիւնը, միայն Գեորգ զէմ կեցաւ, նկատելով որ անիրաւ էր այն և հակառակ ճշմարիտ Աստուծոյ, զոր բոլոր սրտանց կը սիրէր և որուն փառքին համար կեանքը զոհելու պատրաստ էր: Կայսրը և բոլոր ժողովականները Գէորգի խօսքերէն հասկցան անոր քրիստոնէայ ըլլալը:

Շատ Զանացին Գէորգին միտքը փոխել անոր յիշեցնելով ընդունած բարիքները, և բնդուելիք պատիւները և միանգամայն այն տանջանքները, որոնց պիտի մատնուի եթէ անոր կամքը չկատարէ:

Գէորգ այս խօսքերէն երբեք չդեղեցուեցաւ և Դիոկղետիանոսին դառնալով անոր ըսաւ թէ Դո՛ւն պէտք է որ ճշմարիտ Աստուծոյ ճանչնաս և զանիկայ պաշտես և դադարիս անոր ծառաները հալածելէ: Երբ հետեւ ո՛չ թէ քու կուռքերդ, այլ ան է որ քեզի պարգեւած է այդ թագաւորական մականը: Անկարելի է ըսել թէ ինչպիսի կատաղութեամբ բորբոքեցաւ կայսրը. հրամայեց իսկոյն որ զանիկայ բռնեն բանտը նետեն: Սուրբ բանտը տարին, շղթաներով կապեցին, գետինը պառկեցուցին և մորմնին վրայ խոշոր քար մը գլորեցին զայն լոսելու և ջախջախելու համար:

Երկրորդ օրը դարձեալ հանուեցաւ Դիոկղետիանոսի առջեւ: Այս իշխանը տեսնելով թէ Քրիստոսի անվեհեր վկան բնաւ միտ չի գնէր իր խօսքերուն, հրամայեց որ սրածայր պողպատէ սայլերով շինուած անուռի մը մէջ նետեն զայն: Գէորգի մարմինը փշուռեցաւ անուռին մէջ. կայսրը այս բանն տեսնելով սկսաւ բարձրաձայն աղաղակել. Ամէնքնիդ ալ զիսցէք որ Ապողոնէն, Պոսիդոնէն, Հերակլէսէն, Իիսուսէն և Մեծ Արտեմիսէն ուրիշ Աստուած չկայ արդ ո՞ւր է Գէորգի աստուածը. ինչո՞ւ չեկաւ չփրկեց զանիկայ իմ ձեռքէս: Եւ հրամայեց որ այնպէս թողուն զանիկայ տանջարանին մէջ և գնաց:

Բիշ վերջը, որոտման պէս ահագին թնդիւն մը լսուեցաւ և երկինքէն ձայն մը եկաւ որ կ'ըսէր. Գէ'որգ, քաջալերուէ՛. մի՛ վախճար. շատերը քեզմով պիտի դառնան: Զինքը պահող դահիճները ահագին խնդրէնէն ստորափած փախան գոչելով. Մեծ է Քրիստոնէից Աստուածը: Եւ Աստուծոյ հրեշտակը իջաւ հանց Սուրբ տանջարանէն և անոր մարմինը բժշկելով ողջունեց և ըսաւ. Գէ'որգ, ուրախացի՛ր, հաւատարմ' անոր որ քեզ կը զօրացնէ, ի գլուխ հանէ քու

ընթացքդ. որովհետեւ մենք հոս կը սպասենք խոստովանութեան պատկը առնելուդ:

Սուրբ Գէորգ ուրախութեամբ գոհութիւն մատոյց Աստուծոյ և ելաւ գնաց Ապողոնի կատարունը և տեսաւ որ կայսրը և իր իշխանները զոհ կը մատուցանէին: Ս. Գէորգ կայսեր ձօնակալով ըսաւ. Արքայ՝ ճանչցիր զիս և ինձմով իմ քարոզած Աստուծոս, որ զիս փրկեց քու ձեռքէդ և այն մահաբեր տանջարանէն զոր զիս մեռցնելու համար պատրաստեցիր: Արդ հասկցիր թէ կը մոլորիս այդ կուռքին զոհ մատուցանելով:

Կայսրը Սուրբին նայելով ըսաւ. Դուն ո՞վ ես: Սուրբը պատասխանեց. Ես այն Գէորգն եմ որ քու հրամանովդ անիւի տանջանքին մատնուեցայ և մեռած համարուելով հոն ձգուեցայ. արդ եկած եմ քեզի իմացնելու թէ կրնայ զիս մահաբերեալ զատել իմ Աստուծոս, զոր դուն թշնամանել ուղեցիր: Այն տեսն թագաւորը հրամայեց որ զանիկայ բռնեն. և իր մօտը բերել ապով ստէպ անոր կը նայէր իմաստուն համար թէ արդեօք ճիշդ ա՛ն է. և կ'ըսէր որ կ'երեւի թէ անոր ուրուականն է և մեզ կը խաբէ: Իսկ Մագաքետիոս, կայսեր երկրորդը, կ'ըսէր թէ անոր նման է: Իսկ Սուրբը կը կրկնէր. Ես Քրիստոսի ծառան Գէորգն եմ, մի՛ խաբուիք այդ կուռքէն, յալ գիտցէք թէ Քրիստոս կարող է իրեն յուսացողներուն յարութիւն տալ և զանոնք ձեռքէն փրկել:

“ ԲԱԶՄԱՎԷՊ, Ի ՅՈՂՈՒԱԾԸ ”

Վերսետկոյ Միսիթարեանց Բագնալիկապարբերականին մէջ Վեր. Հ. Ա. գերեան յօդուած մը հրատարակեց՝ Ս. Գր. Լուսաւորչին ի Հռոմ ուղեւորութեան առթիւ իր ըրած գրաքննականին մեր տուած պատասխանին դէմ: Այս յօդուածին ալ պատիւ ըրաւ Մեծնաւա ըստ սովորութեան:

Այս խնդիրը թէեւ հարկաւորէն աւելի երկարեցաւ, սակայն պատշաճ կը դատենք, վերջին անգամ ըլլալով, կարճ տեսութիւն մըն ալ ընել, նկատելով անոր քանի մրօգտակար հետեւութիւնները:

Բնաւ չենք ուզեր և չենք զիջանի՛ր՝ և ոչ իսկ ակնարկել այն անվայել և կրքոտ դիմառնութիւններուն և բացայայտ անձնական նախառնքներուն, որոնց ի սրտէ կը ներենք իսկ, երբէք մտադրած չըլլալով ճշմարտութեան պաշտպանութեան մէջ անձ և անձի յատկութիւնները ի նկատ առնուլ, նուազագոյն եւս՝ նախատել և նշաւակել:

Յօդուածագիրը սակայն իր տաղտկալի շըրջաքանութիւններուն և ծաղրաբանութիւններուն մէջ, — կ'երեւի ասոնց աւելի զարկ մը տալու համար, — մի քանի անգամ գիտունի համբաւ մը կը վերագորէ մեզ, և զոր կ'ուզէ ապացուցանել թէ չունինք. զբաւաստակ կ'ըլլայ. քանզի արդէն ճշմարիտ է այդ, և բնաւ գիտունի յաւակնութիւնը չենք ունեցած և չենք կրնար ունենալ. գոնէ այսչափը գիտենք. և այս ենթադրութիւնը հիմնովին սխալ է, ո՛վ որ ալ կազմած ըլլայ զայն երբեք:

Այսու հանդերձ, իրաց ճշմարտութիւնը առարկայական է, և ո՛չ թէ ենթակայական, որով կախում չունի ո՛չ մենէ և ո՛չ ուրիշէն. բաւական է որ անկեղծութեամբ փնտառուի և լոյսը չմերժուի՝ կամաւոր կուրուսթեամբ:

Արդ, յարուցուած խնդրոյն մէջ, Վեր. յօդուածագիրը երկու բան կը նկատէ. Ա. թէ Ս. Գր. Լուսաւորչի ճանապարհորդութիւնը ի Հռոմ տարակուսական է. Բ. կը վերագորէ մեզ անիրաւ կասկածներ իր Միաբանութեան վրայ:

Ա. — 1. Զարմանալի հակասութեան մէջ կ'իյնայ Վեր. յօդուածագիրը իր ցուցման ամբողջութեանը մէջ: Երբ բարձրաձայն կը քարոզէ թէ մեզի հետ համակարծիք է այս ուղեւորութեան վրայ, այնպիսի եզրակացութիւններու կը յանգի, որով պէտք էր իրեն ուրանալ այդ ուղեւորութիւնը, տարտամ և անյարիր տրամաբանութեամբ: Ուստի վայրապար կ'ամբաստանէ զմեզ թէ իր միտքը չենք հասկցած. պէտք էր ըսել թէ ճիշդ կռահեր ենք կամ մարգարէացիք ենք:

2. Իր յառաջ բերած ապացոյցներէն և ոչ մէկը զօրութիւնը ունի մեր թեզը, ինչպէս կը սիրէ կրկնել դասական ոճով, տկարացնելու: Իբր ամէնէն զօրաւոր փաստ կ'ըսէ թէ Եօր և իղէ դէպք պատմականօրէն ստոյգ ապացուցուելու համար պէտք է որ հաստատապէս գիտցուն անոր գլխաւոր պարագաները՝ անձը, տեղը, ժամկետը, առանց որոց ամէն ոք աղաւթ է չհաւատալու և նոյն իսկ իբրեւ կեղծ մերժելու որ և է պատ-

մութիւն մը որուն այս երեք գլխաւոր պարագաները միանգամայն անյայտ են: Որպիսի տարտամ սկզբունք, զոր իմաստակները պիտի կարենան ուղածնուն պէս քաշքշել. արդէն առանց անձի, տեղոյ և ժամանակի, դեպք չի կրնար ըլլալ: Իսկ բանապաշտները այսպիսի սկզբունք մը կը գործածեն, ինչպէս անէպ ըսինք, ի վնաս կրօնից. Ս. Գրոց շատ դեպքեր այս սկզբունքներով կը մերժեն: Օրինակի համար Մոգերութիւնը կը թաքտալ իմաստ մէջ, մոգերութեան անձը խնդրական է. տեղը՝ նոյնպէս, ոմանք Բեթղէնէ մը դնելով, այլք Նազարէթը. հետեւաբար և ժամանակը խնդրական. սակայն դէպքը այնքան ստոյգ է, որ և ի հաւատոց է: Ուրեմն այս պարագաներուն խնդրական ըլլալը՝ անյայտ ըլլալ ըսել չէ. հո՛ւ է ահա իմաստակութիւնը: Որ յոյժ ցուցանե, ոչինչ ցուցանե (Qui prouve trop, ne prouve rien):

3. Մեր խնդրոյն մէջ անձերն են Ս. Գր. Լուսաւորիչ, Տրդատ, Կոստանդիանոս և Ս. Սեդրէստորոս կամ Եւսեբիոս Քահանայապետ. ժամկետն է՝ շատ հաւանականաբար, 314—315: ¹ Իսկ տեղը՝ Հռոմ է, Հռոմ քաղաքը, որ յիտալիա է, գոնէ ըստ իմացուածոյ մեր պատմաց, մինչեւ որ հակառակը չապացուցուի. Հռոմ՝ որ չէ՝ Երուսաղէմ, չէ՝ Կեսարիա, չէ՝ Սարգիկէ, չէ՝ և ոչ իսկ Կ. Պոլիս:

4. Եւ շատ կը սխալի երբ՝ զմեզ սխալի մէջ բռնած ըլլալու պարծանօք, կը կրկնէ ու կը կրկնէ թէ, Եղիշէի վկայութեան համաձայն, երբ Թէոդոս կայսր ի Կ. Պոլիս փնտռել տուաւ կայսերական դիւանին մատենաներու մէջ և գտաւ ակնարկուած յիշատակարանը, մենք ըսած ըլլալով թէ Հռոմայ դիւաններուն մէջ պահուած հին յիշատակարաններէ ալ Ագաթանգեղոս կը հաստատուի, Հռոմ բառը գործածած ըլլանք փոխանակ Կ. Պոլիս բառին: Ո՛չ բնաւ. մենք Հռոմ բառը՝ Իտալիոյ Հռոմ քաղաքին հա-

¹ Յօդուածագիրն առաւելաբան և խոտելի ամբաստանութիւններէն մին է նաեւ մեզ վերագորել 312թ. ասոնք կ'ընէ՝ անուշադիրները և սգեւորները իր կողմը շահելու համար:

մար գործածած ենք, և հո՛ն է ապացոյցին զօրութիւնը. քանզի այն հին դիւանը որուն մէջ փնտուել տուաւ Թէոդոս, և որուն մէջ գտնուեցան նոյն յիշատակարանք նախնեաց, այդ դիւանը՝ որուն թագու՛մ մասեանները մէջ տեղ բերուեցան, ա՛յն դիւանն և ա՛յն մատեաններն էին՝ զորս Կոստանդիանոս Կայսր բերած էր Հռոմէն (Իտալիոյ Հռոմէն) ի Բիւզանդիոն, երբ 330ին վերջնականապէս զայն մայրաքաղաք ըրաւ:

Ե. Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի համար ըսած ենք թէ սնած էր, Բարսեղներու, Նիւսացիներու, Նազիանզացիներու վարդապետութեամբ, ո՛չ թէ ասոնց աշակերտած ըլլալուն համար, — աս տեսակ խեղճ վերագրումներով չէ՛ որ յաղթանակ կը տարուի, — այլ որովհետեւ այդ վարդապետութիւնը Կեսարիոյ Եկեղեցւոյն վարդապետութիւնն էր, զոր հոն ուսան Ս. Վարդապետք, և որովհետեւ անոնք Հռոմայ Քահանայապետը իբրեւ Գլուխ և Դատաւոր Եկեղեցւոյ քարոզած են, ուրիմն Ս. Գր. Լուս. ալ նոյնն ըրած է, նոյն վարդապետութիւնը սորված ըլլալով ի մանկութենէ ի Կեսարիա:

6. Սակայն Վեր. յօդուածագիրը իր զօրաւոր կարծած հատուածը վերջը ձգած է, թէեւ ան ալ զուրկ է ո և է զօրութենէ:

Ապացոյցանելու համար իր ըսածը կամ չըսածը, — այնքան խառնակ է և տարտամ իր միտքը, — կը խճողէ հին և նոր հեղինակներու մեջքերումներ. զո՛ւր ջան. զի ոչինչ կ'ապացուցանէ: Քանզի անոնցմէ ոմանք մանաւանդ կը հաստատեն Ս. Գր. Լուսաւորչի ծանօթ ուղեւորութիւնը. մի քանին տարակոյս միայն կը յայտնեն այն ուղեւորութեան պատգաններուն վրայ, մէկը կամ երկուքը միայն կը մերժեն, անսպացոյց, չոր մերժում մը: Արդ, մենք ասոնց վրայ արդէն ճառած և ըսած էինք թէ Ժիսականը, մանաւանդ անապացոյց ժխտականը՝ չի կրնար յրսկանը չքայնել: Ամբողջ հայ պատմիչներէն հաստատուած մէկ դէպքը, նոր մէկուն չեմ ընդունիր ըսելովը յօդս չիցնդիր: Տարբեր խնդիր է, երբ նոր դրական ապացոյցներ յերեւան գան, ինչպէս, օրինակի համար

Սորենացիի պատմած մի քանի դէպքերուն մէջ անոր դարաւոր ճոխութիւնը քանդեցին հին և ստուգապատու մատենագրաց բոլորովին տարբեր պատմութիւնը, կամ նորերս հողէն հանուած ասորական կղմինտրեայ դիւաններ և վերջերս գտնուած բեւեռագիրներ, ևն.: Արդ վերոյիշեալ ուղեւորութեան մասին քնաւ նոր ապացոյց մը չկայ, այլ միայն ոմանց կամայական մերժումը: Ուստի այս ուղեւորութիւնը սոյոգ է, մինչեւ որ հակառակը չապացուցուի:

7. Եւ ո՛րքան խեղճ և ապիկար ըլլալու է մէկուն ցոյցը, երբ նա կրճէ տարուելով յանձն առնու ըսել և յեղեղել, ինչպէս կ'ընէ Վեր. յօդուածագիրը, այնպիսի բաներ, որոնք պարզ ողջմտութեան սահմանը կ'անցնին: Մենք Պարոնիոսի՛ն — որ այս ուղեւորութիւնը չի մերժեր — տուած ըլլանք հերետիկոսի, բողոքականի վերագրիւններ... մենք դատապարտած ըլլանք երջանկայիշատակ Ագարեան Պատրիարքը, որովհետեւ նա գոված է եղեր Ֆ. Նէվի գեղեցիկ գիրքը, որուն մէջ այս հեղինակը ըսեր է թէ եղած են հեղինակներ որ տարակուսեր են այս ճամբորդութեան և դաշանց վրայ¹:

Այս ո՛րպիսի անտրամաբանութիւն. ասոնք են յօդուածագիր Հօր գէնքերը. պարզապէս զայրոյթի բանդագուշանք. օ՛ն անդր: Եթէ գոնէ՛ այդչափն արժէր, պէտք էր ըսէինք.

J'ai vu l'Agésilas
Hélas!
Mais après l'Attila
Holà!

8. Անցողակի դիտողութիւն մը ընել կ'արժէ նաև այն պնդումին վրայ զոր կը կրկնէ Վեր. յօդուածագիրը իր յառաջ բերած մի քանի հեղինակներուն և ուսանողական հաստատութիւններու Կարողիկէ ըլլալուն մասին, ատկէ ոյժ մը առնելու համար, զոր

¹ Ինտեքէ՛ք որ այս հեղինակներու շատերը կեղծ Դաշանց թուղթին համար կը մերժեն նաեւ Ուղեւորութիւնը. ո՛րքան տարբերութիւն կայ սակայն այս երկուքին մէջ:

օրինակ, Ֆրայպուրկի համալսարանին, անոր պատմութեան ուսուցիչին վրայ, ևն: Մենք անձերը դատելու իշխանութիւն չունինք. բայց Ս. Աթոռոյ դատաստանը մեզի համար ո՛չ միայն մեծարելի, այլեւ պարտաւորիչ է: Արդիականութիւնը, զոր անհղապէս դատապարտեց ողբացեալ Քահանայապետն Պիոս Ժ., ուսկից ելաւ. ազդեցութեամբ բանապաշտութեան՝ կաթողիկէութեան ծոցէն, ի Գերմանիա, կաթողիկէ համալսարաններու մէջ, կաթողիկէ ուսուցիչներէն. ապա անցաւ նաեւ ի Գաղղիա, յԱնգղիա, ևն. և Ս. Քահանայապետը ստիպուեցաւ մաքրել մինչեւ իսկ կղերանոցներ և հսկել անոնց վրայ. քանի՜ քահանայ և կրօնաւոր դասատուներ պարտաւորեցաւ պաշտօնանկ ընել իրենց անհեղեղ մոլորութիւններուն համար, յառաջացած սաներ վտարել ևն. ասոնք բոլոր պէտք է գիտցուն, մանաւանդ Պաւլէրայի այն հաստատութեանց համար. որոնց միտն մէջէն դեռ երկու տարի չէ, հոգեւոր իշխանութիւնը վտարելու ոտիպուեցաւ պաշտօնական ուսուցիչ վարդապետը: ... Ասոնց շատը հետեցին և դժբախտ վախճան ունեցան, ինչպէս Հ. Թիրէլ, Լուազի, Մուրրի, են: Ուստի պէտք է գիտնայ Վեր. յօդուածագիրը, որ այդ անունները վստահելի յանձնարարականներ չեն, ընդհակառակն: Երեւելի Գեր. Տիւչէնն ալ եկեղ. Պատմութիւն գրած էր, այն երկը կղերանոցներու մէջ դասագիրք էր. այն երկը սակայն դատապարտուեցաւ. պէտք է գիտնաք թէ ինչո՞ւ. որովհետեւ առաջին դարերու եկեղեցական պատմական ծանր դէպքերը՝ է՛ զի թեթեւութեամբ կ'ուրանար, է՛ զի տարակոյսի մշուշով կը պատէր, և է՛ զի անթաքչելի սկեպտիկութեամբ կը ծաղրէր... անա՛ արդիականը. բայց նա հնազանդեցաւ վճռոյն, այս խոնարհութիւնը ունեցաւ: Հիմա պէտք է հասկցուի ուրեմն թէ մենք ինչո՞ւ — ամենէն նուազը — ցաւ կը յայտնենք անոնց մասին, որոնք առանց ապացոյցի, յախուռն, աններելի անտարբերութեամբ և առանց ո՛ր և է հարկի՝ պատմական եկեղեցական դէպքերը կա՛մ կ'ու-

րանան կա՛մ տարակուսի տակ կը ձգեն: Այսպիսիներուն, մանաւանդ այսպիսի քահանաներու և կրօնաւորներու է որ երջանկայիշատակն Պիոս Ժ. դեռ շատ քիչ առաջ խրատներ խօսեցաւ, զոր մենք ալ մեր այն յօդուածին մէջ յառաջ բերած ենք:

Այս ամենէն կը հետեւի թէ Վեր. յօդուածագիրն ապացոյցի մասը ոչինչ է:

Բ. Վեր. յօդուածագիրը կ'ամբաստանէ զմեզ թէ՛ Ժամանակէ մը ի վեր(?!), մեզի «ունակութիւն ըրած ըրանք Վենետիկ Միսիոնարեան Միաբանութեան կրօնից անբողոքութեան, անբողոքութեան ու անկեղծութեանը չարակիւս երկբայութեանց ենթարկել»:

1. Քա՛ւ լիցի, չափազանց է այս ամբաստանութիւնը և անճիշդ և անտեղի: Հոս ալ պէտք է ըսեմ. «Որ յոյժ ցուցանե, ոչինչ ցուցանե»: Չափազանց եռանդ, դարձեալ իրաւունքը ի՛նք խլելու համար՝ միամիտներու կամ տգէտներու առջեւ: Մենք ո՞վ ենք որ Միաբանութեան մը կրօնից վրայ, և այն՝ կրօնից ամբողջութեան, անբողոքութեան ու անկեղծութեան վրայ երկբայութիւններ յարուցանենք, այն ալ՝ չարակիւս! Զմեզ ա՛յն չափ նախատելէ, յանդիմանելէ, ընդ տիղմ քարշելէ վերջը, այս ի՛նչ մեծ դեր է զոր՝ գրչի թեթեւ հարուածով մը մեզ կը վերագրէ Վեր. Հայրը. զարմանք: Եւ ի՛նչ է իր ապացոյցը. որովհետեւ իր յօդուածին մէջ սքողեալ կամ ունակական ինչ ինչ յետին միտքեր նշմարած էինք. անա այսչափ: Խիստ է բանդ այդ:

2. Բայց որովհետեւ Վեր. Հայրը իր Միաբանութեան կրօնից մասին այսքան մեծ և անտեղի ամբաստանութիւն մը չխղճեց բարդել մեր վրայ, և որմէ կը կռահուի որ ինքը ունի կասկած մը... ուստի հարկ անհրաժեշտ է որ այս խնդիրը քիչ մը բանանք. Alea jacta est...

ա. Միաբանութեան դաւանութեանը՝ կամ կրօնքի մասին խորհելու կերպին վրայ քա՛ւ լիցի որ մեր անարժանութիւնը կարենայ նոյն իսկ մտաբերել դատաստան մը ընելու: Սակայն Վենետիկոյ Միաբանութեան մասին Ս. Աթոռոյ աստիճանին դաւանու-

թեան նկատմամբ ձեռք առած նախազգուշութիւնները, քննութիւնները, այցելութիւնները, առաջարկները, տրամադրութիւնները, պարտադրութիւնները, վճիռները՝ անշուշտ շարժառիթ և վախճան մը ունէին, ուստի ի՛նչպէս որ Ս. Աթոռէն աւելի իմաստուն չենք, բնականաբար իրմէն ալ աւելի ներող չենք կրնար ըլլալ. ճիշդ իրեն հետ և իրեն պէս կը զգանք, կը խորհինք և միշտ իրեն կը հպատակինք յամենայնի։

բ. Հետեւաբար հոս «ներողականութեան եւ արգանատրեան» խնդիր չկայ. Քրիստոսի և Եկեղեցւոյ խնդիր է այդ. պէտք է բաց և անկեղծօրէն խօսիլ։

Արդ կրօնքի և պաշտօնութեան խնդիրը Ս. Աթոռին թողուով, մենք միայն արդիւնքին վրայ կը սեւեռենք մեր գիտողութիւնը. և կը գտնենք որ՝ Վենետիկոյ Միաբանութիւնը կաթողիկէութեան գործելակերպին մէջ (*manière d'agir*), ինչպէս կ'ըսեն, ունի ինչ ինչ թերութիւններ, զորս այս անհրաժեշտ առիթով պէտք է պարզենք, քերելու համար մեր վրայէն եղած ձրի և անտեղի ամբաստանութիւնը և օգտակար ըլլալու համար իրենց և ընթերցողներու։ Եւ այս թերութիւններն են.

1. Մեղադրեցի ձեռնպահութիւն։ Ամէն կաթողիկէ Միաբանութիւն, էպպէս և բնականապէս, սրբազան պարտք ունի դրական և գործօն եղանակաւ՝ ո՛չ միայն խոստովանիլ և դաւանիլ կաթողիկէ ճշմարտութիւնը, այլ և յայտնապէս քարոզել զայն և ուսուցանել։ Երբ խօսիլ պէտք է, լռելը յանցանք է։ Զատագովական ճիւղը ասոր համար գրուած է Ս. Եկեղեցւոյ մէջ։ Ամբողջ աշխարհի կաթողիկէ կրօնաւոր Միաբանութիւնները՝ իբր առաջին պատճառ գործ, այսպէս կ'ընեն։ Արդ, Մխիթ. Միաբանութիւնը, որ առեւ միջոց ունի, և որ հին ժամանակներու մէջ փայլած է յայտ, վերջին ժամանակներս մեծ թուլութիւն, անտարբերութիւն ցոյց կու տայ. բնաւ կենդանութեան նշան չունի, այնպիսի ժամանակ, յորում ամբողջ ազգին մէջ անկրօնութիւն, անբարոյականութիւն սկսած է թուհաւոր

արմատներ արձակել. Զատագովական ո՛չ գիրք, ո՛չ յօդուած, մինչ ամբարիշտ գրքեր կը հեղեղեն ամենուրեք։ Ազգային քանի մը երկեր, անոնք ալ ըստ մեծի մասին աննշան, ուրիշ ոչինչ։ Պօղոս Առաքեալն ալ ազգասէր էր, մինչեւ իսկ իրեններուն համար կը փափաքէր նզով ըլլալ ի Քրիստոսէ... սակայն, անոնց հոգւոց փրկութեան համար։ «Զայս պատճառով եւ առնուի եւ զայն չթողուի»։ Տեսէ՛ք, Օրմանեանի հետզհետէ տպած մահաբեր հատորներուն դէմ Մխիթարեանք ձայն չհանեցին, ամբողջ ազգը ի բանասպաշտութիւն և յանկրօնութիւն կ'առաջնորդուէր և անոնք լռեցին։ Օրմանեանի վերջին գործին դէմ գրախօսական յօդուածիկ մը գրած ըլլալուն վրայ, առանց կարմրելու, կը պարծի Վեր. Հայրը... և կը պարծի որ մենք զայն Արձագանգի մէջ արտատպեր ենք! ո՛հ, այո՛, դա՛ս մըն էր այդ, և չհասկցա՞ք... Եւսովպոսի մարգարիտը գտած կարծեր էինք... հացի փշուր մըն էր այն, մինչ ճոխ սեղան մը պէտք էր... Զատագովական գրեթէ ոչնչութիւն, մինչդեռ առատ առատ կը յաճախեն սին, անխմատ յօդուածներ, թեթեւ գրքեր, բանաստեղծական թարգմանութիւններ, կատակերգութիւններ, տղայոց համար զայթակեցուցիչ՝ անկրօններու կենսագրականներ. և սակայն գիտութեամբ(?) կը պարծին. ո՛ւր գիտութիւն. հին գինիին մրուրն է մնացած։ — Եւ կ'ըսեն նաեւ թէ՛ իրենց թերթը գիտական է, կրօնական չէ։ Բայց՝ կրօնաւորական Միաբանութիւնն նախ և առաջ պէտք է որ կրօնական թերթ ունենայ, անպատճառ, քանի որ առեւ միջոց ունի. ապա թէ ոչ կը դրժէ իր նշանակաւ ապա՝ Զատագովականն, որ հոգւոց փրկութեան համար անհրաժեշտ է, արդէն գիտական նիւթ է. յետոյ՝ ինչ գիտական թերթ է իրենցը, Տէր Աստուած!... «*Risum teneatis amici*!»... Ի հուսկն, պիտի ըսենք. ուրեմն բոլոր գիտականները, Զատագովականները, են. են. սպառեցիք լինցուցիք, և միայն ձեզի պարտք մ'իմ մնաց՝ որ Ս. Գր. Լուս. ի Հռոմ ուղեւորութեան հակառակարանէ՛ք, ի ցնծութիւն հերձուտ.

ծողաց։ Ստուգութիւն է որ Աստուծոյ տուած տաղանդը պէտք է գործածել։ Իր պարտքը կատարել։ զի մեր մոլորեալ եղբայրց հոգիներուն համարը պիտի տանք Աստուծոյ... «Զարիւն նորա ի ձեռաց քոց խնդրեցից»։

2. Մարդահաճութիւն առ Էջմիածնական այս. այսինքն՝ որ և իցէ պատճառի համար, ճիշդ մը ունին Մխիթարեանք չվշտացնելու էջմիածնականները. ուստի և ասոր համար ճշմարտութիւնը կը լռեն, բացայայտ չեն ըսեր. զանոնք կը գովեն, կենսագրականները կը գրեն, բնաւ անոնց մոլորութիւններուն վրայ չեն խօսիր. կ'ուզեն persona grata ըլլալ... կը քարոզեն միշտ ազգ և ազգասիրութիւն, որ երբ ուղիղ չէ, մեծապէս վնասակար է, ինչպէս յայտնապէս ըսած են Ս. Քահանայապետք։ Այս գլխէն կը ծնանին մեծամեծ գայթակղութիւններ. նախ՝ նոյն իսկ մոլորելոց, որք գովուելով, չազդարարուելով, չուղղուելով, կը հաստատուին իրենց մոլորութեանց մէջ. ապա՝ և մերիններուն, որոնք անտարբերութեան կը վարժուին, ամենէն մահացու վնաս ու վատնգ։ Այս սկզբունքէն յառաջ կու գայ այն պաղութիւնը զոր միշտ ունին հոգեւոր իշխանութեան օգնելու և զայն պաշտպանելու մէջ. որով և անոր թշնամիներն միշտ կը կարճեն աստարներ կամ գոնէ անշուշտ համակիրներ ունենալ Մխիթարեանները, մանաւանդ ժողովներու մէջ... Ասոր համար է որ բարեկարգութիւնը կը խանգարուի և Վիճակաւորներու պէտք եղած հնազանդութիւնը կը զլացուի։ Երջանկայիշատակ Մխիթար Աբրահօր Դաւանական կտորը շատ գեղեցիկ է, անշուշտ. բայց յայնն ժառանգակի. հիմա մենք անոր գործադրութիւնը չենք տեսներ (սկզբունքը չեմ ըսեր, նորէն սխալ չհասկցուի, այլ արդիւնը, գործադրութիւնը)։ — Վերջապէս ասոր համար է որ նոյն ինքն Վեր. Հայրը միշտ կը պնդէ թէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Ս. Քահանայապետին հետ եղբայրակցութեան զօր մը, սերսագոյն փրոյ առայայտութիւն մը ունեցած պիտի ըլլայ. և չի համարձակիր ըսելու թէ՛ ճանչցած պիտի ըլլայ Ս. Քահանայապետի գերիշխանութիւնը

իբրեւ յաջորդ Ս. Պետրոսի և անոր Հնազանդութիւն յայտնած պիտի ըլլայ, ո՛չ իբրեւ հաւասարի՝ հաւասարը, կամ առաջնոյն՝ ի մէջ հաւասարաց, ինչպէս արդէն սիրով պիտի ընդունէին բոլոր հերձուածողներ և բողոքականներ, այլ իրաւասութեամբ և աստուածատուր ճոխութեամբ Գլխաւորի, Մեծաւորի, իշխանի Ս. Եկեղեցւոյ և Փոխանորդին Քրիստոսի, ինչպէս պէտք է ընդունին ամէն Հովիւներ, և որ ոք չընդունիր, դուրս է Քրիստոսի փարսխէն։

3. Թերութիւն ի պատկառելիքեան մասկանց. արդէն գիտցուած բան մըն է որ Մխիթարեանք չյաջողեցան բնաւ այս արուեստին մէջ. իրենց ծրագիրը խառնաշփոթ, ուսուցումը մեղկ և ապիկար, նկարագրի մարդանքը պակասաւոր, տուած գիտութիւնը և հմտութիւնը բոլորովին աննշան. ուրիշ կրօնաւորաց դաստիարակութեան հետ փոքր համեմատութիւն մը՝ աս ամէնը կը ցայտեցնէ։ Ասոր մէջ ալ սակայն ունին ամէն միջոց, որ երբեմն մեծամեծ զեղծումներու տեղի կու տայ, ամէն կրօնաւորի անկախ և անպատասխանատու գիւրութիւններ տալով, տղայք՝ ի կարեւորս իսկ անտեսուելով ըստ քրիստոնէական... Բայց մենք աւելի կ'ուզէինք տեսնել հոգեւորական դաստիարակութիւն. բայց վերի համրուած բաներէն կրնայ գուշակուիլ արդիւնքը. ինչ կրնայ ըլլալ արդիւնքը՝ եթէ ոչ անտարբերութիւն, անջեմեմանդութիւն, պաղ կաթողիկէութիւն մը. որոնցմէ ինչ աղետալի կոյուստներ կըրնան հետեւիլ, ոչ ոք կ'անգիտանայ. իսկ հիմա, ինչ երիտասարդութեան պէտք ունի կրօնքը, որպիսի՝ հոգեկան կորովի, ո՛րքան համոզումի, եռանդեան և աստուածապաշտութեան։ Ասոր համար ինչ զոհողութիւններ չեն ընել ընդհանուր աշխարհի կաթողիկէայք։ Եւ ինչո՞ւ ուրիշ կրօնաւորական Միաբանութեանց դաստիարակած տղաքը աս բարեմասնութիւններով տոգորուած են, և ուր որ կան անոնք, հոն կայ ջերմեռանդ, հնազանդ, հաւատացեալ ժողովուրդ։ Բարի և կաթողիկէ դաստիարակութեան վարձքն է այդ։

4. Բայց թէ ինչո՞ւ Միթարեան կրօնաւորի մը այս տեսակ մէկ յօդուածը կամ ամէն յօդուածները և գրքերը և անոնց էական և տիրող գաղափարները ուղղակի Միաբանութեան կը վերագրենք, — զոր Վեր. Հայրը անիրաւ կը գտնէ, — կ'արժէ որ մեկնաբանենք: — 1. Քանզի գրողը՝ որքան ալ անհատ մըն է, սակայն կաթողիկէ կրօնաւոր է և միաբան և հպատակ. իր հրապարակային արտադրութիւնները Միաբանութեան հսկողութեան և գրաքննութեան ենթարկուած են, ուստի և պատասխանատուութեան. արդ, երբ լռէ Միաբանութիւնը, ուրեմն անշուշտ կ'ընդունի և կ'իւրացնէ այդ գործքերը և անոնց գաղափարները: — 3. Մանաւանդ որ՝ այդ գործքերը այն Միաբանութեան միակ տպարանին մէջ կը տպուին և այն՝ Մայր-Վանքի մէջ: — 3. Մանաւանդ որ՝ այդ յօդուածները կը տպուին Միաբանութեան միակ օրկան եղող պաշտօնական թերթին մէջ: Արդ եթէ այս չէ Վենետիկոյ Միթարեան Միաբանութեան կազմակերպութիւնն ու վարչութիւնը, և մէն մի կրօնաւոր անկախ է հոն, իր գործոց, գաղափարաց, վարդապետութեան, վարմունքին և տպածներուն մէջ, ո՞չ ի՞նչ քայքայում, որպիսի կրօնաւորութիւն, ի՞նչ տեսակ ուխտ... միաբանութիւն անմիաբան, չէնք աւագի վրայ... Ուստի Միաբանութեան վերագրելի է այս ամենայն:

Այս բաները ըսելու, մանաւանդ տեսնելու ստիպուած ըլլալուս վրայ կը յաւինք. բայց կը յուսանք որ այս անցողակի դիտողութիւնները անօգուտ չեն ըլլար:

Վերջացնելով կ'ըսենք թէ Վեր. Հայրը քանի որ կուոյ մարդ չէ, և մինք ալ չենք, մեր կողմանէ փակուած թող նկատէ այս գրական պաշտպանութիւնը, զոր բնաւ ձեռնոց նետելով չսկսանք, ինչ որ կ'ըսէ ինքը՝ կրօնաւորի անվայելուչ փոխաբերութեամբ. կ'երեւի թէ այն տեսակ պայքարներու վարժէ, ինչպէս իր կրօնակիցները ոչինչ նիւթերու վրայ խալական թերթերու մէջ իսկ ողբալու. արժանի նախատիւններով իրարու դէմ յարձակեցան և որ դժբախտ արձագանգ

մը գտաւ էջմիածնական թերթերու մէջ. կը յանձնարարենք իրեն ա՛յն ոճով չմխել իր գրիչն ուրիշ անգամ, ուրիշ նիւթերու մէջ:

Յամենայն դէպս կրնայ անկասկած ըլլալ մեր անկեղծութեան և ուղղամտութեան վրայ, որով իրենց կատարեալ բարիք կ'ուզենք և կը մաղթենք ի սրտէ, մանաւանդ որ իրենց բարիքը՝ մե՛րն է:

ԳԵՈՐԳ Ծ. Վ. ԹԵՐԶԻՊԱՇԵԱՆ

ԼՈՒՐՏՏԱ

25 ՆՆԻ ՊԷՅՆ ԷԼ ՄԻԼԷԼ Ս. ՇԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԳՕՆԿՐԷՍԻ
(Տեկամի)

Սաաթ տօգուգտաւ Լուրտ շէհրի էլէքթրիք զիյալարը, կազ ֆէնէրլէրի, վէ սայիր թէնվիրաթլար իչինտէ միւսթաղլէք պուլունուեօրտը: Շէհրին գալէսի, Լուրտ մաղարաւընըն էթրաֆընտաքի քիլիսէ պինալարը, չան գուլէլէրի, գուպպէլէր, ելլտըզլար իլէ բարլայան գուպպէլի ասիմանը թանգիր խտիօրտը: Յիշէլէր աթըլըյօր, վէ էլապը նաւրիլէին հէր նէվի ինրա խտիլիօրտը, կեահ Բօզէրին իւսթիւնտէքի օրման վէ արգասընտաքի Գողզոթա մավի պիր րէնկ ալըյօր, կեահ տա պըմըզըլար իչինտէ գալըյօրտը, պազէն տէ պիւսպիւթիւն պէյաղ պիր լէվէ կէօսթէրիօրտը:

Թաամլարընը պիթիրմիշ օլան էհալի էլէրինտէ մումլար օլարագ կէլմիշ վէ կիւնտիւզքի կիպի Բօզէրին վասի մէյտանընը տօլտուրմըշլարտը: Վէրիլէն էմր իւզէրինէ մումլար եանտը վէ մէշալա ալայը թապիր օլունան թափօր թէշքիլ օլունտը: Սիւպհան Սլլահ, կիֆէնին գարանլըզընտա եանան օգատար պինլէրճէ մումլարտան, եէր եիւզիւնտէ տէ հըլտըզլարա միւզէյեէն պիր գուպպէլի ասիման հասըլ օրմուշ կիպի կէօթիւնիւյօրտը: Պու թափօր կէօթիւլէճէք շէյլէրտէն տիր: Ումուճ էհալի սաֆ սաֆ տիր զիլիօրլար, վէ միւմքին օլտուղը գատար հէր զիւմրէ եան եանա կէլիօրլար: Իչլէրինտէն պիրի պիր շարական վէ եա հոգեւոր երգ պաշլայօր, տիկէրլէրի հէման տէվամ

էյլէյօրլար վէ արատա պիր էլլէրինտէքի մուսլարը հաւայա տօղրու եիւքսէլտէրէք եէկզէպան, «Ողջո՛յն, ողջո՛յն, ողջո՛յն, Մարիամ, ողջո՛յն, ողջո՛յն քեզ, Մարիամ» նազարաթընը թա էվճի պալայա տօղրու եիւքսէլտիյօրլար: Նիհայէթ Մայր Եկեղեցիին գաբուսնա եագըն կէլտիքլէրինտէ խաթվէլէրինի թէսրի իտիյօր, վէ դայրը մուսթազամ իսթիգամէթլէրտէ տօլաշըյօրլար: Պու հալ եարրմ սաաթ գատար տէվամ իթտիքտէն սօնրա հազըր պուլլընան Եպիսկոպոսլարտան պիրինին իշարէթի իւզէրինէ սուստուլար վէ խուսուսի պիր տուա օգուկարապ, օրհնութիւն վէրիտի վէ պէօլլէլիքլէ քօնկրէնին իւք կիւնիւ գաբանտը վէ էհալի սիւքուէթլէ մաղարայա զիյարէթ իտիպ Ս. Հաղորդութիւնը վէ պիքիր սուլթանը սէլամլատըգտան սօնրա տաղըլտը:

Յուլիս 23 Բէնչէնպիւրի. — Հէր կիւն օլտուղը կիւպի պու կիւն տախի կէրէք մաղարտա, կէրէք Բօզէր վէ կէրէքէ Բիրթթ քիլիսալարընտա, շէհրին ժողովրդապետական քիլիսալարտա. Մանասթըր վէ մատուռլարընտա պինլէրճէ էհալի պէօյիւք պիր իպատէթ իլէ Ս. Հաղորդութիւնա եազլաշմը, վէ Չօնճի պէյն էլ միլէլ Հաղորդութիւն գօնկրէսինին իզթիթաֆ էյլէմէք իսթէտիյի մէյվէյի զայէթ մէպղուլ պիր սուրէթտէ թէհիյէ էյլէմիշ տիր:

Արհի. Գօյուկեան Գերապայծառըն, Լուրտ Շաբլէնլէրի ըէյիսինտէն իսթիհալ էյլէմիշ օլտուղը պիր միւսաատէ իւզէրինէ, պու սապան հայ արարողութիւնըյա ասըլ մաղարա խորանընտա հայրապետական զգեստլէրլէ պիր թիւ պատարապ սէօլլէնիլէճէյինտէն, վագթը մուայիէնինտէ միւմաիլէյի Արհի. Գօյուկեան Գերապայծառ կիլինսիրիլմիշ, Արհի. Պահապանեան վէ Նազլիսն Գերապայծառլար տախի հազըր պուլլընտըղարը հալտէ Գեր. Իսկէնտէրեան վէ իտչատուրեան վարդապետլէր շուրջառ ալարապ, ընթիրակայ օլմուշ վէ եալընըզ պիր սարկաւապ թապըմընըզ վար օլտուղընտան, Գեր. Մէրճիմէքեան Պետրոս վարդապետ տախի սարկաւապ սըֆաթըյա խըտմէթ իթմիշ տիր:

Հազըր պուլլընան էճանիպ պէօյիւք պիր հայրէթլէ պատարազը կէօրմիւշ վէ արարողութիւնըմըզն պու գատար կիւզէլլիյինտէն տօլայը պիզի թէպրիք իթմիշ տիրլէր: Ահ, քեաշքի ճէմաաթըմըզ պէյնինտէ տախի տիկէր գաթօլիք միլլէթլէրտէ օլտուղը կիպի, Երուսաղէմ, Բօմա, Լուրտ վէ սաիրէ ուխտատեղիլէրէ քէնտի եպիսկոպոսլարը վէ եաքահանալարըյա պէրապէր ուխտա կիթմէք ատէթի միւսթահսէնէսի թէգատրուր իթսէ, իլթէ օ վագըթ պիզ տէ քէնտի ճէմաաթըմըզ գարշըսընտա պատարազըմըզ թագտիս իթմէք, թափօրլար վէ իճթիմալար զէմանընտա ծնլար իլէ պէրապէր պուլլընապ, Ամենասուր Հաղորդութիւնը, Վալիտէթուլլահը, Քրիստոսուն Վէքիլինի ծնլար իլէ պէրապէր ումու ճէմաաթըմըզ նամընա սէլամլամապ պախթիյարըզընա նայիլ օլաճագտըք:

Պու կիւն հալա կիւզէլ օլտուղընտան, գօնկրէսիսթլէրին նէշէսի պիր գաթ տահաարթմը վէ գալպլէրինէ եէնի պիր նէշէ կէլմիշտի: Գօնկրէնին բրօկրամը միւճիպլինճէ, իճթիմաը ումումիլէրտէն մատա, հէր միլլէթէ մախսուս խուսուսի իճթիմալարտա թէգարրուր իթմիշ օլտուղընտան, պու իճթիմալար սապանըն Յընտան 11ինէ գատար իճրա իտիլմէք վէ 11տէն 12յէ գատար տա կեհանի եալընըզ քահանալար, կեհանի գատընլար վէ պազէն տէ եալընըզ չօճուքլար հազըր պուլլընարապ վագը օլմագ իւզրէ հէր միլլէթէ պիրէր տայիրէ թախսիս իտիլմիշ տիր:

Յրանսըզ չիւպէսինին բրօկրամը տահազիյատէ ճալիպի տիգգաթ օլտուղընտան, ծնլարըն իլթիղալաթը պէր վէճհի զիյր թէշիսիս իտիլտի:

Ասսօմբաթիսթլէրին ըէյիսի ումումիսի օլան Հ. Պայեի, Յիսուս Քրիստոսըն Ս. Հաղորդութիւն վէ Բաբա վասըթասըյա իճրա էյլէտիյի բատիշանըզը պէլիլ պիր լիսան իլէ պաաթ ու պէյան իթտի, վէ, զէմանըմըզտա մօտէրնիզմին վէ լիպէրալիզմին թախսիպէ չայընմագ իսթէտիքլէրի պու բատիշանըք, եալընըզ վիճտանի խուսուսիլէր իւզէրինէ տէյիլ, միլլէլ ու ազվամ իւզէրինէ տէ իճ-

բայի հիւքմ իտէճէք օլուրսա , տիւնեա եէնի պիր հալ իքթիսա իտէր վէ ֆուրպլը պիր սու-
րէթտէ միւթէնաիմ օլուր , տէտի :

Հ. Պայեիտէն սօնրա Մօնա . Շօլէ քիւր-
սիի խիթապէթէ չըգարագ , Բրիստոսըն պու-
փատիչանլըղը հագգընտա աստուածաբանու-
թիւնըն թալիմաթընը տէգիդ պիր թարզտա
իթեան վէ Բրիստոսըն՝ խալիգ , ֆաթիհ ,
միւնէտտիտ վէ բէտէր սըֆաթըլա պու բա-
տիչանլըղա ինքազը իոթիհագգ էյլէտիյինի է-
քիտէն պէյսն իթտի վէ Ս . Հաղորդութիւն-
տա վէ Բաբա հագրէթլէրինին զաթընտա օ-
նըն ինրա իթտիյի բատիչանլըղընտա թամմ
քէնտիինքի կիպի հէր շէյէ գատըր , միւս-
թագիլլ վէ խայրըխահ պիր բատիչանլըպ օլ-
տուղընը իլավէ էյլէտի :

Պատէհու սըրա իլէ , Հ. Սոււարն , Հ. Շօ-
վէն Բրիստոսըն Ս . Հաղորդութիւն վէ Բա-
բա վատըթաըլլա օլան հիւքիւմէթինի բոււմ
վէ լաթին քիլիսա հայրապետլէրինին շէհա-
տիթի վէ օն իքիննի ասրտան պէրի վիւնուտ
պուլան պիլ ճիւմլէ տարիւլ ֆիւնուլարըն
թալիմաթըլլա թաստիգ իթտիլէր :

Պունտան սօնրա ֆրանսըպ շիւպէսինտէ
քանանուլար իճթիմաը վաղը օլուպ , միւհիմմ
նօգթալար հագգընտա ինրայի միւզաքէրէ ի-
տիլաիյի կիպի , ինկիլիզ , Ալման , Պելթ , Սպա-
նեօլ , իթալիան վէ Ալսթրալիալըլար տա
քէնտի շիւպէլէրինտէ սայքի անի մատտէ-
լէր հագգընտա միւզաքէրէլէրտէ պուլընմըլ-
լար տլր :

Էօյլէնտէն սօնրա տախի սաաթ 1տէն Յէ
գատար շիւպէլէրտէ մէշղուլ օլուլմըլ տըր :

Սաաթ 3 պուշուքտա էսթրատ՝ գարտի-
նալլար վէ եպիսկոպոսլարլա , Բօզէր մէյտա-
նը տա քանանա վէ աշխարհական գօնկրէ-
սիսթլէրլէ տօլմուշտըլ Պէյն էլ միլէլ Հաղոր-
դութիւն գօնկրէլէրի բէխի տաիմիսի Մօնա .
Հէյլէն ինթիմաը ումումիյի քիւշաա էթտի վէ
վագթըն առէմի քիֆայէթի սէպէպիլլէ էվ-
վէլէքի կիւն իրատը նութգ իտէմէմիշ օլան-
լարտան Մօնրէալ արքեպիսկոպոսընըն մուա-
վինի Մօնա . Կօթիէ քիւրսիյէ չըգարագ , Գա-
նտաա նամընա Ֆրանսայը սէլամլատը վէ
Գանատա տա պու կիւն Ս . Հաղորդութիւ-

նըն խէլասքեար պիր հիւքիւմէթ ինրա իթ-
տիյինի սէօյլէտիքտէն սօնրա , գանլարընը ,
վաթանբէրվէրլիքլէրինի , հիսսիլաթլարընը ,
թէրպիլէրինի վէ հաթթա մէզհէպ վէ Ս .
Հաղորդութիւնը պիլէ քէնտիլէրէ վէրէն վէ
քէնտիլէրի ինուն վաթանը ապլի վէ մատէրի
միւշլիդ օլան Ֆրանսանըն գաթիէն Հաղոր-
դութիւնսըպ գալմայաճաղընը վէ Բրիստոսըն
Ս . Հաղորդութիւն վէ Բրիստա վասիթաըլ-
լա օլան հիւքիւմէթինի Ֆրանսա թօրաղը
իւզէրինտէ թախրիպ էյլէմէք իսթէյէնլէրին ,
էր կէճ պիր կիւն մութլագա քէնտիլէրի խա-
րապ վէ եէր իլէ եէքսան օլաճագլարընը սիւ-
րէքլի ալգըշլար արասընտա պէյսն էյլէտի :

Պատէհու Անթէ եպիսկոպոսը Մօնա . Բիւ-
մօ Յայտնութիւնտան պիր այէթ ալարագ ,
զայէթ պէլիդ պիր սուրէթտէ վէ եաշասըն
ավագէլէրի արասընտա թէֆսիր վէ օ վահիյի
պու կիւնքի Հաղորդութիւն գօնկրէսինէ
թաթպիպ իտէրէք , «Իշթէ , իշթէ օ գուր-
պանըն թախթը պուրատա գուրուլմուշ տըր
վէ 24 իսթիյար եէրինէ քէհանէթլէ թաճ-
լանմըլ օլան 200 իսթիյարլար օնուէ էթրա-
ֆընը սարմըլ օնա սէճտէ էտիյօրլար» տէտի ,
վէ էֆրատ ու միլլէթլէր իւզէրինտէ կէօրիւ-
լէն թէտէնինին սէպէպի՝ Ս . Հաղորդու-
թիւնը միլլէթլէր վէ բուհլար արասընտան
թէպիտ իթմէք ճինայէթինին նէթիճէսի օլ-
տուղընտան , Հաղորդութիւն գօնկրէսի օ ճի-
նայէթին իրաա էյլէտիյի խարապը թամիր վէ
Յիսուս Բրիստոսըն հիւքիւմէթի ինթիմաիյէ-
սինին թէճտիտիլլէ բուի զէմինի թէճտիտ
էյլէմէք օլտուղընը պէյսն իթտի :

Սօնրա Գանատալը Մ . Պրասաա քիւրսիյէ
չըգարագ , կէշմիշ վէ հազըր թարիսին անա-
նաթըլլա իսպաթ իթտի քի Գանատա հիւրը
վէ պախթիյար պիր մէմլէքէթ օլմագտա տէ-
վամ իտէպիլտի իտէ , օ տա քէնտի մէզհէ-
պինէ վէ հիսսիլաթը տիւնիլէսինէ սատըգ վէ
սարկըն գալմասը սոյէսինտէ տիր , «Գանա-
տալըլար , Ֆրանսատան թալիին պիր ճիւլէ-
սիլլէ չըգտըղըմըլտա հէր նէ իտիք իտէ , պու
կիւն , տինէն , մէզհէպէն երինէ օյըգ , էն պի-
ոյիք իքթիլասընը Բրիստոսըն Վեֆիի Բարա-
լա օլան շարքսըգ , գայսըպ իքտաթընը սըք ,

Քիչիսս հեր նե քի Կոյրէքսի իսէ պիշա իրի-
րազ գապուշ իրքիք, թանթը հիւսիւմեքիսե
պուշուսուղընը քոթեքսանըզ արսանըզս կի-
րեւեքի, Ժանսեկիզսի հիշ թանթուսըք, մօսե-
նիզս նե օյսուղընը պիշուեյիք» տէտի վէ միւ-
քէրէր ալգըշար իլէ սէլամիանան նութզը
պէլիդիւնի պիթիւրի:

Մ. Տրան Միւլէր Հօպէրկ ալմանճա օ-
լարազ, միւլէթլէր արաւընտա վիւճուտը լա-
զըմ օլան սուլն ու միւսալէմէթին Ս. Հա-
ղորդութիւն վասիթասըլա գապիլ օլաճաղը-
նը սէօյլէտիքտէն սօնրա, Պօրտօ արքեպիս-
կոպուր գարտիւնալ Անտրիէօ Լուրտ միսա-
ֆիրքէրվէր հէյեթթինին սուրէթի թէշէքթիւ-
լիւնի, իանէ, սոււա, եարտըմ վասըթասըլա
կէօսթէրիլէն գարտաշ մէհապպէթինին երնէ
մէնպաը Ս. Հաղորդութիւն օլտուղընը Լուր-
տըն թարիթինտէն իսպաթ էյլէյէրէք, հա-
զըրոււնը միւթէէսսիր էյլէյէճէք բէք չօք չէյ-
լէր նազլ էյլէտի:

Ինթիմաը ումումի վէքիլ գարտիւնալըն
սոււա վէ օրհնութիւնըլա պիթտիքտէն սօն-
րա Ս. Հաղորդութիւն թափօրը թէշէթիլ օ-
լընարազ, էվվէլքի կիւնիւնքինտէն բէք զի-
յատէ պիր էհայի վէ րուհպան իշթիրաքըլա
պիթմիլ վէ սաաթ եէտիյէ եազըն օրհնու-
թիւն վէրիլտիքտէն սօնրա հէր քէս եէրինէ
աաղըլըշ արը:

Սաաթ սէքիզտէ երնէ պիւթիւն Լուրտ
պէլաւսի պիլա իսթիսնա էլէքթրիք զիյա-
սըլա թէնվիր վէ նէվանէվ նէվիյճատ պայ-
րազարլա թէգերին իտիլմիշ վէ սաաթ սէքիզ
պուշուքտա մէշալէ ալայը բարլազ վէ շա-
շատար պիր սուրէթտէ իճրա իտիլտիքտէն
վէ 30-40 պին գատար էհայի էլլէրինտէ
մոււլար օլտարազ պիր ալազտա Հաւատամքը
սէօյլէյիպ, Ս. Աստուածածինին չէրէֆինէ
մէտիլէլէր օգուտրգտան վէ նիհայէթինտէ
մաղարայա կիտէրէք Ս. Հաղորդութիւնա վէ
Լուրտ Սուլթանընա զիյարէթ իթտիքտէն
սօնրա, պէրայը իսթիրահաթ Լուրտըն ճա-
զիպէտար մէյսանընտան չէքիլմիշտիլէր:

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն

ՀՈՌՄ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱՇԽԱՐՀ. — Նոր Քա-
հանայապետի ընտրութեան համար Կարգինալաց Ժո-
ղովը գումարուեցաւ: Կը յաւաստուի թէ շատ երկար
պիտի չտեւէ:

Ն. Երջանկայիշատակ Պիոս Ժ. Ս Քահանայա-
պետին մահուան առթիւ Կարգինալաց Սուրբ Ժողո-
վին հեռագիրով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնե-
ցին Աւստրիոյ-Հունգարիոյ, Գերմանիոյ, Սպանիոյ,
Անգլիոյ, Պելճիքայի, Հպանալի, Իսթուկիայի, Պա-
վիէրիայի, Սաքսոնիայի, Շուէտի վեհապետները, Միա-
ցեալ Նահանգաց, Պրագիւիայի, Արժանթինի, Բե-
րուի, Շիլիի, Զուիցերիոյ Նախագահները և ուրիշ
բազմաթիւ իշխաններ, իշխանաւորներ, գաւառի, կոմ-
սեր, նախարարներ, ինչպէս նաեւ կաթողիկէ աշխարհի
ամբողջ հոգեւոր հաստատութիւնները և բարձրատի-
ճան անձնաւորութիւնները:

— Հռոմ՝ Ս. Աթոռին մօտ գտնուող դեսպան-
ները ևս իրենց ցաւակցութիւնները Կարգինալաց Ս.
Ժողովին մատուցին իրենց կարգերէց, Աւստրիոյ-Հուն-
գարիոյ արտաքին կարգի, լիազօր դեսպան իշխան Շէօն-
պուրկ-Հարթէնշթայնի բերով որ խօսեցաւ հետեւ-
եալը.

«Վսեմաւոր Տեառք

Ամենապատիւ իշխանք Եկեղեցւոյ:

Խորապէս յազուած այն դժիւմ կորուստէն ո-
րուն եղծարկուեցաւ Կաթողիկէ Եկեղեցին՝ մահ-
ուա՛ր Գերագոյն Քահանայապետին, Նորին Սրբու-
թեան Պիոս Ժ. ի, տխուր պարտք մը կը կատարեմ
յայտնելով Ս. Ժողովին յանուն իմ ինչպէս նաեւ յա-
նուն իմ ընկերներուս և Ս. Աթոռին մօտ գտնուող
ամբողջ Դեսպանական Մարմինն մեր ամենախորին ցա-
ւակցութեանց հաւատարմութիւնը:

Այս դժիւմ կորուստը, որ ամբողջ տիեզերքի վը-
րայ գառնակսկիծ ապուստրութիւն մը պիտի ընէ,
մասնաւորապէս վշտով կը համակէ Սուրբ Աթո-
ռին քով գտնուող Դիւանագիտական Մարմինը որ եր-
ջանկութիւն ունեցաւ հանգիստտեալ ըլլալու այս իս-
կապէս Առաքելական Թագաւորութեան, որուն յա-
րատեւ նպատակն ու ձգտումն էր Եկեղեցւոյ բարիքը
համաձայնեցնել մեր ներկայացուցած Վեհապետնե-
րուն և կառավարութեանց դիտաւորութիւններուն:

Հանգուցեալ Քահանայապետին բարձր իմաստու-
թիւնը, Անոր արդարակրօնով միտքը և Անոր անմահ
բարութիւնը՝ զԱյն շրջապատած են արդէն լուսա-
պակով մը, որուն ճառագայթները երբէք պիտի
չմարին:

Արդէն այս անձնակոն բարձր ձիրքերն են, որոնք
Պիոս Ժ. ի յանկուցին, իր փառաւոր Թագաւորու-
թեան միջոցին, սիրտերը և խորին համարումը քա-
ղաքակրթեալ մարդկութեան, և որոնք Իր իշխատակը
անմահաց պիտի պահեն:

Այս տխուր պահուն կը միացնենք մեր ազօթք-
ները Ս. Ժողովին և ամբողջ քրիստոնէութեան ա-
ղօթքներուն, ինքրելով Ամենակարող Աստուծոյ որ
իր հանգուցեալ մեծ ծառային շնորհք և յաւիտեա-
կան լոյս պարգեւէն:

ՀԱՅ-ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐԺԱՐԱՆ. — Սեպ-
տեմբեր 2ին Պոլսէն Սերաստիա մեկնեցաւ Գեր. Սա-
հակ Վ. Մատոյեան:

Ս. Այս շաբթուն Պոլիս հասաւ Գեր. Պետրոս
Վ. Մերձիմէքեան, որ Լուրտի Հ Մ. Համաժողովին
ներկայ գտնուած էր:

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԵՐ. — Օսմ.
գործակալութիւնը Սեպտ. 2ին, կէս գիշերէն ժամ
մը վերջ հետեւեալ զեկոյցը հաղորդեց.

Օսմ. Գործակալութիւնը մասնաւոր ազդեւրէ կը
տեղեկանայ.

«Ներքին գործերու նախարար Թալէաթ պէյ այս
առաւ (Չորեքշաբթի) Պաքէշէն Պոլիս վերադար-
ձաւ:

«Օսմ. և հելլէն պատուիրակներուն միջեւ տեղի
ունեցող բանակցութիւնները չեն խզուած և կը շա-
րունակուին:

«Առաջին և երկրորդ գումարումին միջեւ առաջ
եկած ընդհատումին պատճառը այն էր որ հելլէն
պատուիրակները այդ ժամանակամիջոցին նոր հրա-
հանգներ սպասեցին իրենց կառավարութենէն: Այդ
հրահանգները հասան երկուշաբթի օր հելլէն պատ-
ուիրակներուն:

«Բանակցութիւններուն տակաւին մինչեւ տսեն
մը ևս շարունակուիլը անհրաժեշտ ըլլալուն: Թալէաթ
պէյ վերադարձաւ, իրեն տեղ պատուիրակ նշանակե-
լով Ռումանիոյ օսմանեան դեսպան Սէֆա պէյը:

«Հետեւաբար բանակցութիւնները կը շարունակ-
ուին խալիլ և Սէֆա պէյերուն հետ:

Ս. Արեւելեան Բրուսիոյ մէջ մինչև Քէօնիկապուր-
կի մօտերը յառաջացած ռուս ստուար բանակը պար-
տուեցաւ գերման զօրաց կողմէ: Գերման մեծ սպա-
յակոյտին տուած պաշտօնական տեղեկութեան հա-
մեմատ ռուս 70,000 զինուոր և 350 սպայ գերի ին-
կած են այս ճակատամարտին մէջ:

Ս. Աւստրիա-ռուս սահմանին վրայ օգոստոս 26էն
սկսեալ սոսկալի ճակատամարտ մը կը մղուի միլիո-
նաւոր զօրքերու մասնակցութեամբ: Գրասնիքի մէջ
աւստրիական բանակը մեծ յաղթանակ մը տարու
Ռուսերուն վրայ: Զօրավար Տանքի աւստրիան բա-
նակը անդիմադրելիօրէն կը յառաջանայ դէպի Լուպ-
լին: Ռուս բանակը կը յառաջանայ Կալիցիոյ մէջ դէ-
պի Լէմպերկ. հոն աւստրիական զօրքերը հիանալի
քաջութեամբ և յամառութեամբ կը դիմադրաւին
թուապէս խիստ գերազանց ուժերու:

Ս. Պելճիքայի պատմական և ճարտարաւես-
տական Լուվէն քաղաքը Գերմաններուն կողմէ քան-
դուեցաւ: Գերման տեղեկագիրները կ'ըսեն թէ բա-
նակը հարկադրուեցաւ այս խիստ միջոցին դիմել, ու
րով հետեւ բնակիչները կռուած էին զինուորներուն
դէմ:

Ս. Հիւսիսային ծովուն մէջ նաւամարտ մը տեղի
ունեցաւ օգոստ. 28ին, գերման չորս մարտանաւեր
ընկղմեցան: Մի քանի անգլ. մարտանաւեր փնտռե-
ցան:

Ս. Պելլին, 31.— Ամերիկայէն կը հեռագրուի թէ
Սան-Ֆրանչիսկոյի մօտ անգլ. մարտանաւ մը ռմբա-
կոծուեր և ընկղմեր է գերմ. զբազաւորի մը կողմէ:
Ուրիշ երկու անգլ. մարտանաւեր եւս ընկղմեր են
Գերմաններուն դրած ընդծովեայ ականներուն ընդ-
հարկով:

Ս. Գերմանները Լիւէն մինչև Պելճոր տարած-
ուող գծին ուղղութեամբ կը յառաջանան Ճրանայի
մէջ և մօտ են Բարիզի Անոնց 42 սանդիմէդրոնց թըն-
դանթներուն առջեւ ամենէն ամուր բերդերը կ'ը-
նան հետզհետէ: Մի քանի անգամ գերման հսկայ օ-
դանաւերը ռումբեր նետեցին Բարիզի վրայ:

Սեպտ. 1 թիւով Հռոմէն կը հեռագրուի. —
Մարսիլիոյէն և Բօնիթարիօէն թերթերուն գրուածին
նայելով, յամառ զոյցը կը շարունակուի թէ ֆրանս. կառա-
վարութեան տուած մէկ որոշումին վրայ մայրաքա-
ղաքը Պորտո պիտի փոխադրուի:

Պելլինէն ալ Սեպտ. 2 թիւով կը հեռագրե-
ուի. — Պետական գրասենին ու գիւնաթուղթերը
Բարիզէն Պորտո փոխադրուեցան: Նախարարութիւն-
ներն ու դեսպանատուները իրենց աւանցած թան-
կարժէք առարկաները կը ծրարեն:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Դէպքեր եւ սկզբունքներ	561
Հին վաւերացողքեր	563
Եօթնեակ Քրիստոնէի	565
«Բազմավէպ»ի յօդուածը	566
Լուրսս 25ինի պէյնէլմիլի Ս Հաղորդութիւն գօնկրէսի	572
Տեղեկագրական	575

ԱՐՏՈՆԱՏԵՐ

ՅՈՂՎ. Ծ. Վ. ԿԵՏԻԿԵԱՆ



ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԱԿՐԱՊԵՏ

ԳԵՈՐԳ. Ծ. Վ. ԲԵՐԶԻՊԱՇԵԱՆ

Տպարան Կ. Առնագանգ Զարդարանքի, Բերս, Գալաթ փողոյ քի. 6, Կ Պոլիս

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.— Թուրքիոյ համար տա-
րեկան՝ 40 դհկ. արծ. վեցամսեայ՝ 20.— մէկ թիւ՝ 1 դհկ.—Արսասան-
ման տար. փր. 10. վեցամս. 5.— Վճարմունք կանխիկ են:

ՀԱՍՏԷ.— Կաթողիկէ Արձագանգ, Բերա, 5. Պայրամ փողոց 5, 4.
Գողխ:

GATOGHIGUÉ ARTZAKANK

Péra, 5 Rue Baïram 5

Constantinople

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ.— 1.— Արձագանգ կը հրատարակուի
Շաբաթ օրերը: 2.— Խմբագրութիւնս պարտաւորեալ չէ ան-
պատճառ կամ նոյնութեամբ հրատարակել իրեն զրկուած ու է
յօդուած: 3.— Կեղծանունով զրկուած յօդուածներու հեղինակը
կը պարտի իր իսկական անունը ծանուցանել Խմբագրապետին:
4.— Ձեռագիրները ետ չեն դարձուիր: 5.— Յօդուածներու
ձեռագիրները պէտք է գրուած ըլլան թուղթին մէկ կողմը մի-
այն: 6.— Ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմանագրութիւնք
կը կատարուին: 7.— Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է
անհրաժեշտ երկու դահեկանի նամակադրոշմ ի միասին զրկել:

Տարր. Սկզբունք Քրիստ. Վարդապետութեան. գին 2 դհկն.:
Տէր. Կոմիտաս Քահանային վարքը. գին 5 դհկն.:

ՏՊԱՐՍՆ Կաթողիկէ Արձագանգի Բերա, 5 Պայրամ փ. 5: Տպարանս ըստ ամենայ-
նի ճոխ և ի վիճակի է որ և իցէ տպագրական գործոց համար կը տպուին ամեն տե-
սակ ծանուցմունք, գիրքեր, տետրներ, հրաւիրագիրներ, բարդեր, քարդ-ատրէներ,
մահազդներ, եւն. եւն.: Գինները անմեղելի կերպով աժան են: Գեղեցկադիտական ճա-
շակի և տպագրական մաքրութեան կողմէ յաճախորդները անտարափոյս զօհ պիտի
ընեն:

WIENER BANK-VEREIN

FONDÉ EN 1869

Capital entièrement versé 150.000.000 de couronnes

Réserves: 49.000.000

SIÈGE CENTRAL:

Vienne I. Schottenring

SUCCURSALES:

EN AUTRICHE-HONGRIE: *Agram, Aussig, Bielitz-Biala, Bozen, Bruenn, Budapest, Budweis, Cernowitz, Drohobycz, Friedek-Mistek, Graz, Innsbruck, Jaegerndorf, Karlsbad, Klagenfurt, Krakau, Lemberg, Marienbad, Meran, Oest, Nowosielitza, Pardubitz, Pilsen, Prag, Prosnitz, Przemyśl, Salzburg, St. Poelten, Stanislau, Turnopol, Tarnow, Teplitz, Teschen, Villach, Wr. Neustadt, Zwittau.*

EN TURQUIE: *Constantinople et Smyrne.*

SUCCURSALE DE CONSTANTINOPLE

Siège à Galata, Place du Pont de Karakeuy

Agences à Stamboul, Péra et Scatari.

Le Wiener Bank-Verein fait toutes opérations de Banque et notamment :

Avances en Compte-Courant contre dépôt des titres, effets de commerce ou marchandises;

Estompe d'effets de commerce;

Achat et vente de change sur l'Etranger;

Emission de lettres de crédit et ouverture d'accreditifs simples et documentaires;

Paiements télégraphiques en Turquie et à l'Etranger;

Encaissement d'effets, de coupons, d'obligations amorties ou favorisées aux tirages;

Exécution d'ordres de Bourse sur place et à l'Etranger;

Ouverture de Comptes-Chèques et de comptes-dépôts à intérêt;

Garde de titres, marchandises etc.

Achat de vente de monnaies diverses, matières précieuses, monnaies d'ornements;

Caisse d'Epargne à 3. $\frac{1}{2}$ % d'intérêt.

Location de coffre-fort (à Galata et à Stamboul).

UN BUREAU DE VOYAGE (Représentant des Chemins de fer de l'Etat Autrichien) est attaché à l'Agence de Péra et délivre des billets pour tout l'Univers. Les voyageurs y trouveront toutes facilités possibles et tous renseignements désirés.